

Mari Kurki & Laura Lehtoranta

”Kyllä se sieltä tulee”

Ammattistartissa opiskelevien nuorten suhtautuminen
koulutukseen, työhön ja tulevaisuuteen

Opinnäytetyö

Kevät 2010

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Mari Kurki ja Laura Lehtoranta

Työn nimi: ”Kyllä se sieltä tulee”: Ammattistartissa opiskelevien nuorten suhtautuminen koulutukseen, työhön ja tulevaisuuteen

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2010

Sivumäärä: 72

Liitteiden lukumäärä: 5

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Seinäjoen koulutuskeskus Sedun ammattistartissa opiskelevien nuorten suhtautumista koulutukseen, työhön ja tulevaisuuteen. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, mitä peruskoulun päättäneet, nivelvaiheessa olevat nuoret ajattelevat omista tulevaisuuden valinnoistaan. Nuoret tarvitsevat tässä elämänvaiheessa paljon tukea esimerkiksi koulutusvalinnoissaan. Aihe on ajankohtainen muun muassa nuorisotyöttömyyden ja nuorten syrjäytymisriskin lisääntyessä ja mielenkiintoinen sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta.

Tutkimus oli kvalitatiivinen. Siinä käytettiin ensisijaisena tutkimusmenetelmänä haastattelua ja sen tukena havainnointia. Tutkimukseen haastateltiin kymmentä (10) nuorta ja ammattistartin oppilaista tehtiin havainnot.

Tutkimusaihetta käsiteltiin teemojen koulutus, työ, tulevaisuus ja ammattistartti kautta. Nuoret suhtautuivat koulutukseen myönteisesti ja pitivät sitä tärkeänä. Suurimmalle osalle nuorista myös oma tuleva koulutuspolku oli selkeä. Työn suhteen nuorilla oli vaihtelevampia ajatuksia. Osa nuorista piti työtä hyvinkin tärkeänä, mutta osa puolestaan suhtautui työhön kielteisemmin. Myös tulevaisuuden suhteen nuorilla oli erilaisia näkemyksiä – toiset näkivät tulevaisuutensa valoisana kun taas toiset eivät sitä sen enempää miettineet. Suurin osa nuorista koki myös saavansa tukea ammattistartista omiin tulevaisuudensuunnitelmiinsa. Ammattistartin tarkoituksena on tehdä syrjäytymistä ehkäisevää työtä.

Avainsanat: nuoruus, nivelvaihe, koulutus, työ, syrjäytyminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Work

Authors: Mari Kurki and Laura Lehtoranta

Title of thesis: How youth studying in Ammattistartti feel about education, work and future

Supervisor: Päivi Rinne

Year: 2010   Number of pages: 72   Number of appendices: 5

The aim of this thesis is to investigate how youth studying in Ammattistartti of Sedu educational centre feel about education, work and future. The research is meant to clarify what do the young people being in a transitional phase, having just finished comprehensive school, think of their own future choices. At this stage of life, the youngsters need lots of support e.g. with their educational programs. The subject is current, among other things because of the increasing youth unemployment and the risk of exclusion. The subject is also interesting to both individual and society.

The research is qualitative, and the main research method was interviewing, supported by observation. For the research ten young people were interviewed and the students of Ammattistartti were observed.

The research topic was processed via such themes as education, work, future and Ammattistartti. The youngsters took a positive attitude towards education and found it important. For the most of the young people their personal training path was clear. The youngsters had more varying thoughts about work. Some of them found it very important while the others had more negative attitude. Also the future was being viewed varyingly – the others saw their future bright, while the others didn't think about it that much. The most of the youngsters felt that they and their plans for their future receive support from the Ammattistartti. The purpose of the Ammattistartti is to perform exclusion-preventing work.

Keywords: youth, transitional phase, education, work, exclusion

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN ESITTELY.....	8
2.1 Ammattistartti.....	8
2.2 Koulutuskeskus Sedu.....	9
3 NUOREN ELÄMÄ NIVELVAIHEESSA.....	11
3.1 Nuoruus.....	11
3.1.1 Nuoruus elämänvaiheena.....	12
3.1.2 Nuoren elämä tämän päivän yhteiskunnassa.....	13
3.2 Nivelvaihe.....	15
3.2.1 Nivelvaihtely.....	15
3.2.2 Nivelvaiheen haasteet ja ongelmat.....	16
3.3 Nuoret ja koulutus.....	19
3.3.1 Koulutuksen merkitys nuorelle.....	20
3.3.2 Valinnan vaikeus.....	20
3.4 Nuoret ja työ.....	23
3.4.1 Nuorten asennoituminen työhön.....	24
3.4.2 Nuorisotyöttömyys.....	25
3.5 Syrjäytymisuhka nivelvaiheessa.....	26
3.5.1 Syrjäytymisprosessi.....	27
3.5.2 Miten ehkäistä nuorten syrjäytymistä?.....	28
4 LAINSÄÄDÄNTÖ.....	30
4.1 Nuorisolaki.....	30
4.2 Laki ammatillisesta koulutuksesta.....	31
4.3 Laki nuorista työntekijöistä.....	32

4.4 Työttömyysturvalaki	32
5 NIVELVAIHEESSA OLEVIENT NUORTEN PALVELUT	34
5.1 Työpajatoiminta – tarkastelussa Kaks’ Kättä -työpaja	35
5.2 Etsivän työn hanke nuorten tukena	35
5.3 TE-toimiston palvelut ja työvoiman palvelukeskus	36
5.4 NITOJA-hanke	37
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	38
6.1 Tutkimuskysymykset	38
6.2 Laadullinen tutkimus	39
6.3 Tutkimusmenetelmät	39
6.3.1 Haastattelu	40
6.3.2 Havainnointi	41
6.4 Tutkimuksen luotettavuus	41
6.5 Tutkimuksen eettisyys	43
6.6 Tutkimuksen suorittaminen	43
6.7 Laadullisen tutkimuksen analysoinnin periaatteet	45
7 TUTKIMUSTULOKSET	46
7.1 Nuorten suhtautuminen koulutukseen	46
7.2 Nuorten suhtautuminen työhön	50
7.3 Nuorten ajatuksia tulevaisuudesta	53
7.4 Nuorten kokemuksia ammattistartista	56
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	60
9 POHDINTA	65
LÄHTEET	67
LIITTEET	
Liite 1. Kirje vanhemmille (lokakuu 2009)	
Liite 2. Tutkimuslupa-anomus	
Liite 3. Tutkimuslupapäätös	
Liite 4. Kirje vanhemmille (tammikuu 2010)	
Liite 5. Haastattelukysymykset	

1 JOHDANTO

Nuoren elämä on tämän päivän yhteiskunnassa täynnä valintoja. Haasteita valintojen tekemiseen tuo se, että nuoren pitää jo hyvin varhaisessa vaiheessa valita koulutuspaikka ja tulevaisuuden ammatti. Tämän vuoksi nuori saattaa valikoitua alalle, joka voi osoittautua itselle vääräksi. Näin toimiessaan nuori saattaa myöhemmin keskeyttää koulun, mikä puolestaan voi olla syrjäytymisriski nuoren elämässä. Nuorten suhtautuminen työhön on myös muuttunut verrattuna aiempiin ikäpolviin. Työtä ei pidetä nuorten keskuudessa niin tärkeänä kuin esimerkiksi ihmisuhteita. Yhä useampi työttömänä oleva nuori ei pidä työttömyyttä pahana asiana, jos toimeentulo on muuten turvattu (Vihriälä 1.9.2009). Valitsimme tämän aiheen, koska se on mielestämme ajankohtainen ja meillä sosionomeina (AMK) on mahdollisuus tehdä ehkäisevää työtä syrjäytymisen vähentämiseksi sekä nivelvaiheessa olevien nuorten tukemiseksi. Tässä opinnäytetyössä tuomme esiin näitä erilaisia näkökulmia kyseisiin teemoihin liittyen.

Tässä opinnäytetyössä haluamme selvittää Seinäjoen koulutuskeskus Sedussa toimivan ammattistartin oppilaiden suhtautumista koulutukseen, työhön ja tulevaisuuteen. Ammattistartti on ammatilliseen koulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus, jossa nuorilla on mahdollisuus peruskoulun jälkeen korottaa numeroita ja saada lisävalmiuksia ammatilliseen koulutukseen ja työelämään. Opetushallitus aloitti ammattistarttiin koulutuskokeiluna ja nyt se on päätetty vakinaistaa elokuussa 2010 (Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus 2010, 17.2.2010). Tutkimuksessamme haastattelimme kymmentä ammattistartin opiskelijaa. Toisena tutkimusmenetelmänä käytimme havainnointia.

Käsitlemme työssämme aluksi ammattistarttia tutkimuksemme toimintaympäristönä. Sen jälkeen kerromme nuoruudesta elämänvaiheena, nivelvaiheesta ja siihen liittyvistä haasteista sekä nuorten suhteesta koulutukseen, työhön ja syrjäytymiseen. Käsitlemme hieman myös lainsäädäntöä, joka koskee opiskelijoita sekä

työtä tekeviä että työttömiä nuoria ja nuoria yleisesti. Tämän jälkeen käsittelemme erilaisia palveluita, joita nivelvaiheessa oleville nuorille on tarjolla. Ennen tutkimustuloksia kerromme yleisesti tutkimuksemme toteutuksesta ja siihen liittyvistä käytännön asioista, joita tulee ottaa huomioon tutkimusta tehdessä. Tutkimustulokset on käsitelty teemojen koulutus, työ, tulevaisuus ja ammattistartti mukaisesti. Lopuksi johtopäätöksissä peilaamme saatuja tuloksia teoriaan ja pohdinnassa tuomme esiin muun muassa sosionomin (AMK) osaamista ja roolia nivelvaiheessa olevien nuorten parissa tehtävässä työssä.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN ESITTELY

2.1 Ammattistartti

Ammattistartti on tarkoitettu juuri perusopetuksen päättäneelle tai päättävälle nuorelle, jonka käsitykset ammatinvalinnasta ovat epäselviä ja joka tarvitsee lisää valmiuksia ammatillisesta koulutuksesta ja opinnoista suoriutumiseen tai on vaarassa jäädä ilman koulutusta. Ammattistartin tavoitteena on madaltaa jatko-opintoihin siirtymisen kynnyistä ja vähentää keskeyttämistä esimerkiksi ammattikouluopinnoissa. (Ammattistartti Sedussa.)

Opetusministeriö aloitti ammatilliseen koulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen eli ammattistartin koulutuskokeiluna vuonna 2006. Jatkopäätöksiä tehtiin aina vuoteen 2010 asti. Koulutusluvan sai 56 koulutuksen järjestäjää. (Ohjaava ja valmistava koulutus, ammattistartti 15.8.2008.) Ammattistartti on siis valtakunnallinen koulutuskokeilu. Kuten muihinkin koulutuksiin, myös ammattistarttiin on nyt laadittu oma opetussuunnitelmansa, sillä se on päätetty vakinaistaa elokuussa 2010. (Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus 2010, 17.2.2010.) Ammattistarttia toteutetaan siis valtakunnallisesti, ja meidän tutkimuksemme kohteena on Seinäjoen koulutuskeskus Sedussa toimiva ammattistartti.

Ammattistartin pyrkimyksenä on taata opiskelijoille riittävät ammatillisessa koulutuksessa vaadittavat perustiedot ja -taidot sekä yksilöllistä tukea kehittyäkseen aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi sekä vastuulliseksi ja tasapainoiseksi yksilöksi. Kaikille opiskelijoille tehdään henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS). (Ammattistartti Sedussa.) Tätä opiskelusuunnitelmaa tarkistetaan säännöllisin väliajoin ja kartoitetaan jokaisen opiskelijan henkilökohtaiset tarpeet. Tämä luo haasteita työntekijöille, jotta he voisivat olla perillä kaikkien opiskelijoiden asioista. (Lammassaari 2010.) Ammattistartti on laajuudeltaan 20–40 opintoviikkoa, joka muodostuu yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kaikilla ammattistartin opiskelijoilla on oikeus Kelan opintoetuuksiin. (Ammattistartti Sedussa.)

Kaikki ammattistarttiin tulevat opiskelijat haastatellaan, jossa on oppilaan lisäksi mukana opettajia, ohjaajia ja psykologi. Mikäli nuori keskeyttää opinnot joko ammatillisessa koulutuksessa tai lukiossa, ammattistarttiin voi tulla pitkin lukuvuotta. Myös nämä opiskelijat haastatellaan ennen opintojen alkua. (Lammassaari 2010.)

Opintoihin kuuluu seuraavanlaisia opintoja opiskelijan HOPSin mukaisesti: työelämään, ammatteihin ja koulutukseen perehtyminen, opiskelu- ja elämäntaitojen hallinta, ammatillisen koulutuksen opintoihin ja työelämään osallistuminen sekä perustietojen täydentäminen. (Ammattistartti Sedussa.) Opiskelijoilla on vuodessa yhteensä kahdeksan TET- eli työelämään tutustumisviikkoa – neljä viikkoa keväällä ja neljä viikkoa syksyllä. Niin sanottuja Sedu-tutustumisviikkoja, jolloin opiskelijat menevät tutustumaan eri koulutuspaikkoihin, on neljä opintoviikkoa vuodessa. Näistä viikoista yksi viikko ollaan ryhmänä ja kolme viikkoa itsenäisesti. (Lammassaari 2010.) Opiskelija saa todistuksen opinnoista, jotka hän on suorittanut. Ammattistartista saa myös yhteishaussa lisäpisteitä. Opiskelija voi opintojen aikana siirtyä opiskelijaksi haluamaansa tutkintoon johtavaan koulutukseen, mikäli kyseisellä koulutuslalla on opiskelupaikkoja vapaana. (Ammattistartti Sedussa.)

Toteutimme tutkimuksemme Seinäjoen koulutuskeskus Sedun ammattistarttiin. Koulutuksen toiminnalliseen ympäristöön kuuluvat Sedu ja sen ylläpitäjäkunnat. Koulutusta järjestetään Seinäjoella ja Ähtärissä. Sedun koko koulutustarjontaa käytetään hyväksi koulutuksen järjestämisessä ja opiskelijoille laaditaan joustavat mahdollisuudet tutustua ja osallistua opetukseen eri Sedun opetuspisteissä kiinnostuksen mukaan. (Ammattistartti Sedussa.)

2.2 Koulutuskeskus Sedu

Koulutuskeskus Sedu on Seinäjoen koulutuskuntayhtymän ylläpitämä. Sen toiminta-ajatuksena on tarjota opiskelijalle mahdollisuus kehittyä hyvinvoivaksi kansalaiseksi ja vastuuntuntoiseksi ammattinsa osaajaksi. Sedu on mukana myös kehittämässä työ- ja elinkeinoelämää edistämällä osaavan työvoiman saatavuutta sekä yrittäjyyttä. Vuoden 2009 alusta Koulutuskeskus Sedu on kasvanut uusien kuntaliitosten myötä. Tällä hetkellä Sedussa on yli 4200 opiskelupaikkaa. Siellä on mah-

dollista suorittaa yhteensä 23 perustutkintoa ja niissä koulutusohjelmia yhteensä 45. Nuorilla on myös mahdollisuus mennä kotitalousopetukseen tai ammattistarttiin. (Sedu kouluttaa ammattiin 29.9.2009.) Koulutuskeskus Sedussa on yhteensä 14 opetuspistettä, jotka sijaitsevat Seinäjoella, Ilmajoella, Kauhajoella, Kurikassa, Lappajärvellä, Lapualla ja Ähtärissä. (Tervetuloa Koulutuskeskus Seduun! 21.10.2009.)

3 NUOREN ELÄMÄ NIVELVAIHEESSA

Nivelvaihe on suurta kasvun aikaa, johon kuuluu paljon erilaisia muutoksia. Nuoren pitäisi päättää muun muassa koulutukseen liittyvistä asioista ja alkaa itsenäistyä. Seuraavaksi käsittelemme nuoruutta elämänvaiheena sekä nivelvaihetta ja peruskoulun jälkeistä koulutussiirtymää. Kerromme myös nuorten kouluttautumiseen liittyvistä asioista ja valinnan vaikeudesta, joka voi kohdata monia nuoria. Lisäksi käsittelemme nuorten asennoitumista työhön ja nuorten syrjäytymisuhkaa nivelvaiheessa.

3.1 Nuoruus

Nuoruus on tärkeä ihmisen elämänvaihe, jossa tapahtuu paljon muutoksia ja kasvamista – sekä fyysisesti että henkisesti. On kuitenkin vaikea määrittää, mihin ikään nuoruus tarkalleen kuuluu. Yleisesti ajatellaan, että nuoruus alkaa biologisten muutosten myötä eli puberteetin alkaessa. Nuoruus voidaan jakaa kolmeen jaksoon ikävuosien mukaan. Nämä ovat varhaisnuoruus (noin 11–14 vuotta), keskinuoruus (noin 15–18 vuotta) ja myöhäisnuoruus (noin 19–25 vuotta). (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 18.) Biologisen kypsymisen lisäksi tapahtuu myös sosiaalista kypsymistä, jolloin nuori oppii ottamaan vastuuta itsestään ja hoitamaan omia velvoitteitaan. Kaikki eivät kuitenkaan kehity samassa tahdissa eivätkä kaikki osa-alueetkaan kehity samanaikaisesti, sillä esimerkiksi nuori, joka on fyysisesti kypsä, voi kuitenkin tunne-elämältään tai sosiaalisilta taidoiltaan olla vielä hyvin lapsellinen. (Vilkko-Riihelä & Laine 2005, 100.)

3.1.1 Nuoruus elämänvaiheena

Nuoruus on aikaa, jolloin lapsuudessa saavutettua minää koetellaan. Lapsuudessaan nuori on nimittäin etsinyt sisäistä minäänsä, peilannut itseään ympäristöstä saatuihin palautteisiin ja kokeillut minänsä rajoja. Nyt nuoren etsinnän kohteena ovat oman paikan ja tarkoituksen löytäminen. (Aaltonen ym. 2003, 74.)

Nuoruuden kehitystehtäviä Vilkkö-Riihelän ja Laineen (2005, 100) mukaan ovat oman kehon hyväksyntä ja käyttö, kypsä suhde molempiin sukupuoliin, oman sukupuolen mukainen rooli, tunne-elämän itsenäisyys, valmius perheen perustamiseen sekä moraalit, arvomaailma ja sosiaalinen vastuu. Nuoruudessa suhde itseen muuttuu sekä fyysisesti että henkisesti. Minäkäsitys, identiteetti ja persoonallisuus muuttuvat. Myös nuoren suhde muihin ihmisiin ja ympäröivään todellisuuteen muuttuu. Nuori alkaa ymmärtää, että esimerkiksi koulutuksen tai työn eteen on ponnisteltava. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2005, 101.)

Kehitystehtävien lisäksi voidaan puhua myös kehityshaasteista. Nuori asettaa itselleen tavoitteita ja samalla myös ympäristö sekä yhteiskunta asettavat tavoitteita. Tällaisia kehityshaasteita, joita nuori ja ympäristö usein asettavat, ovat muun muassa kehon muutosten hyväksyminen ja kehonkuvan muodostaminen, itsenäisen elämän aloittaminen, oma tulevaisuudenkuvan hahmottaminen, seksuaali-identiteetin löytäminen, elämän tarkoituksen etsiminen, ammatti-identiteetin etsiminen ja vastuun ottaminen sekä ympäristöstä että itsestä. Nuori kokoaa itselleen aikuisuutta varten järjestelmän käsitellä asioita, kun hän hyväksyy näitä erilaisia kehityshaasteita. (Aaltonen ym. 2003, 19–23.) Erilaiset kehitystehtävät ja -haasteet kuuluvat myös nuoruuteen, eikä niitä tule vähätellä. Ympäristö voi luoda koviakin paineita nuorelle, joka miettii esimerkiksi tulevaisuuttaan, koulutusta ja työelämää.

Peruskoulun loppuminen pakottaa nuoret ajattelemaan ja suunnittelemaan omaa tulevaisuutta. Jos nuori tuntee, että hän halutessaan osaa ja selviää, hän todennäköisemmin löytää elämälleen tarkoituksen ja paikan tässä yhteiskunnassa. Jos nuori taas ajattelee, että on haitaksi ympäristölleen eikä usko selviävänsä, hän

saattaa jäädä pitkäksi aikaa tilanteeseen, jossa ei näe merkitystä. Nuori voi löytää koulutuksesta ja työstä erään tarkoituksen elämälleen. On tärkeää löytää sopiva ammatti, jossa viihtyy ja kokee olevansa tarpeellinen. (Aaltonen ym. 2003, 177.)

Käsillä olevan opinnäytetyön aihe käsittelee peruskoulun päättäneitä nuoria, jotka ovat noin yli 15-vuotiaita ja kuuluvat siis keskinuoruuden vaiheeseen. Oppivelvollisuuden suoritettuaan nuori on vapaa menemään esimerkiksi toisen asteen jatko-opintoihin tai töihin. Yleensä nuoret menevät joko lukioon tai ammattikouluun, mutta on myös niitä, jotka eivät mene minnekään. Ammattistartti voi olla eräs vaihtoehto niille nuorille, jotka eivät ole vielä päässeet opiskelemaan tai eivät vielä tiedä, mihin koulutukseen haluaisivat hakeutua tai mitä tahtovat tulevaisuudeltaan. Tämä siirtymä- eli nivelvaihe on tärkeä elämänvaihe nuoren elämässä ja silloin tehdyillä valinnoilla on merkitystä myöhempään elämään. Nuori pohtii usein omaa identiteettiään ja tulevaisuuttaan puntaroiden monia eri vaihtoehtoja, joita yhteiskunta ja ympäristö tarjoavat. Toiset saattavat tietää jo lapsesta saakka, mihin ammattiin he haluavat, kun taas toisilla kuluu vuosia, ennen kuin he löytävät itselleen sopivan ammatin.

3.1.2 Nuoren elämä tämän päivän yhteiskunnassa

Nyky-yhteiskuntamme on täynnä muutoksia. Sosiologit kutsuvat sitä jälki- tai myöhäismoderniksi yhteiskunnaksi. Tämä muuttuva yhteiskunta tarjoaa nuorille mahdollisuuksia, mutta myös uhkakuvia. Identiteetin löytäminen valintoja täynnä olevassa yhteiskunnassa kestää pidempään kuin aikaisemmin. Tämä on johtanut siihen, että nuoret ovat yhä tietoisempia paitsi suhteestaan ympäröivään maailmaan, myös itsestään. (Aaltonen ym. 2003; 40, 86.)

Nuorisolle on tarjolla lukematon määrä malleja, ideoita ja mahdollisuuksia elää antoisa elämä. Tällä asialla on kuitenkin kaksi puolta. Toisille nämä vapaudet tarjoavat vapauden tunteen lisäksi nautinnon mahdollisuuden, kun taas toisille valinnat ovat pakkoja – huonoista vaihtoehdoista pitää valita se vähiten huono vaihtoehto. (Salasuo 2006, 47–48.) Nuoret saattavat lamaantua valintojen paljouden

edessä. Varsinkin koulutuspaikan ja ammatin valitseminen on niin suuri valinta, että se voi tuottaa suurta ahdistusta – erityisesti silloin, kun kaverit ovat jo varmoja tulevaisuudensuunnitelmistaan, mutta itsellä ei ole niistä minkäänlaista mielikuvaa.

Myöhäismodernin yhteiskuntamme eräs keskeinen ilmiö on elinikäinen oppiminen. Jatkuva kouluttautuminen, työuran muodostuminen pätkätöistä ja oman osaamisen markkinointi tuovat nuorten kanssa työskenteleville uudenlaisia haasteita. Lisäksi teknologian kehittyminen tuo uusia ja helppoja mahdollisuuksia, mutta sisältää myös riskejä. Internetin valvominen on vaikeaa, ja nuori saattaakin tutustua siellä haitallisiin ohjelmiin tai henkilöihin. (Aaltonen ym. 2003, 40–41.)

Mikko Salasuo teki vuonna 2006 tutkimuksen pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurisesta maisemasta 2000-luvun alussa. Tutkimuksessa tuotiin esiin sekä nuoren sukupolven sosiologista näkökulmaa - asemaa ja osallisuutta yhteiskunnassa että nykynuorison elämään vahvasti liittyviä asioita: tulevaisuudensuunnittelua ja Internetin suurkulutusta. Salasuo mainitsee myös yksilöllisyyden käsitteen. Yksilöllisyys eli individualismi näyttäytyy myös nykypäivän nuoren elämässä. Toisaalta myös yhteisöllisyys on todellisuutta, sillä monimuotoinen sosiaalinen kanssakäyminen on nuorille tavallista. Salasuon tutkimuksessa yksilöllistyminen konkretisoitui muun muassa ”olla mitä haluaa”-ajatukseen. Vaikka nuoret viettivät keskenään paljon aikaa, he silti saattoivat harrastaa eri asioita, nähdä asiat eri tavoin tai arvostaa aivan eri asioita. (Salasuo 2006, 38.)

3.2 Nivelvaihe

Yleensä nivelvaiheella tarkoitetaan siirtymävaihetta, jossa nuori on päättänyt peruskoulun ja on siirtymässä jatko-opintoihin. Opetushallituksen verkkosivuilla kerrotaan, että nivelvaiheeseen määritellään kuuluvan kaikki 16–24-vuotiaat nuoret, joilla ei ole toisen asteen koulutusta. Peruskouluarvosanojen korottaminen, sosiaalisten taitojen opettelu ja ammatin etsiminen ovat asioita, joita nivelvaihe sisältää. Nivelvaihteyttä tehdään oppilaitosten lisäksi myös työpajoilla, työvoimahallinnossa, sosiaali- ja nuorisotoimessa sekä erilaisissa hankkeissa. (Teema 1: Nivelvaihe 21.11.2007.) Nivelvaiheen koulutuksella tarkoitetaan taas perusopetuksen jälkeisiä opintoja, joissa on mahdollisuus parantaa valmiuksia opiskella ja selkiyttää omia tulevaisuuden suunnitelmia. (Koulutuksen nivelvaihe: tukea tulevaisuuden suunnitteluun 6.11.2009.)

3.2.1 Nivelvaihteyty

Nivelvaiheessa olevia nuoria pyritään tukemaan ja ohjaamaan eri keinoin. Nivelvaihetta perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen välillä ei voida kuitenkaan määrittää vain kahden koulutusasteen taitekohdaksi, vaan nivelvaihe on myös vaihe, jolloin nuoret tekevät tärkeitä ratkaisuja. Oppilaitosten tärkeä tehtävä onkin tukea nuorta tässä elämänvaiheessa, kun he pohtivat erilaisia koulutusväyliä ja ammattiuria. (Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämissuunnitelman muistio 2005, 10.)

Myös Matti Vanhasen vuosien 2007–2010 toisen hallituksen laatima lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma puuttuu nuorison syrjäytymisen ehkäisemiseen. Hallituskauden aikana on tarkoitus selvittää muun muassa opiskelu- ja työtilastojen ulkopuolelle jäävien nuorten määrä. Lisäksi tavoitteena on lisätä näiden nuorten elämähallintataitoja ja motivoida heitä sekä koulutukseen ja työelämään. Yhtenä tavoitteena on myös vähentää syrjäytymisvaarassa olevien

nuorten lukumäärää laajentamalla ja vakiinnuttamalla sekä ehkäisevää nuorisotyötä että työpajatoimintaa. (Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma 2007, 7-8.)

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman tarkoituksena on kehittää menetelmiä, joilla autetaan erityisesti jo peruskoulussa syrjäytymisvaarassa ja vaikeissa elämäntilanteissa olevia nuoria. Näitä menetelmiä ovat muun muassa peruskoulun päättävien nuorten tukeminen heidän siirtyessään toiselle asteelle sekä nuorten oman taloudenhallinnan tukeminen. Tarkoituksena on myös tukea ja vahvistaa nuoria sosiaalisesti, mikä kuuluu myös tavalliseen nuorten kanssa tehtävään työhön. Myös tarjottavien tukipalvelujen perusselvityksen tekeminen sekä vastuun jakaminen eri tahojen kesken ovat eräitä menetelmiä politiikkaohjelmassa. (Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma 2007, 7-8.)

3.2.2 Nivelvaiheen haasteet ja ongelmat

Nivelvaiheeseen liittyviä haasteita ja ongelmia on monenlaisia. Eräs asia on se, että edelleen moni perusopetuksen tai lisäopetuksen päättäneistä ei jatka opiskeluaan tai keskeyttää toisen asteen opinnot. Moni nuori jää edelleen koulutuksen ulkopuolelle, vaikka asian hyväksi tehdään työtä. Esimerkiksi vuonna 2003 koulutuksen ulkopuolelle jäi 5,5 % eli noin 3 400 peruskoulun päättäneistä nuorista. Jos näistä nuorista noin 1 000 sijoittuu tilastoinnin ulkopuolella olevaan koulutukseen, jää silti noin 2 500 nuorta ilman koulutuspaikkaa. Kun tuohon lukumäärään lisätään vielä lisäopetuksen suorittaneet, jotka jäivät ilman koulutusta sekä ilman päättötodistusta peruskoulun lopettaneet, jäi nivelvaiheessa koulutusjärjestelmän ulkopuolelle noin 3 000 nuorta. Jos kyseiseen lukumäärään lisätään vielä ne nuoret, jotka keskeyttivät toisen asteen opintonsa, koulutuksesta syrjäytymisvaarassa oli jopa 17 000 nuorta vuonna 2003. (Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio 2005, 64.)

Tilastokeskuksen tekemän koulutilaston mukaan vuonna 2006 peruskoulun 9. luokan päättäneistä lukiokoulutukseen meni 51,5 % oppilaista, kun toisen asteen

ammattilliseen koulutukseen jatkoi 40,1 %. Samassa tutkimuksessa peruskoulun 10. luokalle jatkoi 2 % ja peräti 6,8 % ei jatkanut opiskelua ollenkaan. Vuonna 2005 taas niitä oppilaita, jotka eivät jatkaneet opiskelemaan peruskoulun jälkeen, oli 4,9 %. Näin ollen ilman jatko-opiskelupaikkaa olevien nuorten määrä lisääntyi vuonna 2006 lähes kaksi prosenttia. (Myllyniemi 2008, 30.)

Nivelvaiheeseen tuovat ongelmia myös haasteet varhaisessa puuttumisessa. Lapset ja nuoret voivat yhä huonommin psykososiaalisesti. Eniten syrjäytymis- ja koulutuksen keskeyttämisvaarassa ovat ne, jotka eivät saa tarpeeksi tukea opiskeluun lähipiiriltä tai kotoa. Osalle peruskoululaisista perinteinen opiskelu on vaikeampaa – oppimistulokset jäävät heikoiksi ja he eivät saa riittävästi positiivisia oppimiskokemuksia. Muun muassa nämä seikat voivat aiheuttaa poissaolojen lisääntymistä, alhaista koulumenestystä, masentuneisuutta tai tunneilla häiriköintiä. Tulevaisuuden suunnitteluun tai opiskeluun ei ole motivaatiota. (Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio 2005, 65.)

Ne peruskoulun päättäneet nuoret, jotka eivät sijoitu mihinkään koulutukseen, jäävät helposti tavoittamattomiin. Varhainen puuttuminen tällaisten nuorten tilanteeseen jo peruskoulussa voi todennäköisesti ennaltaehkäistä myöhempiä mahdollisia ongelmia. Oppilaitoksilla ei ole kuitenkaan tarpeeksi resursseja puuttua nuorten tilanteeseen niin aktiivisesti, mikäli nuoret jäävät koulutusmahdollisuuksien ulkopuolelle. (Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio 2005, 65.) Perusopetuksen viimeisillä luokilla olisi kuitenkin kiinnitettävä huomiota erityisesti oppilaiden oppimisen tukemiseen, jotta he saavuttaisivat oppimisessa sellaisen tason, ettei se ole esteenä ammatin hankkimiselle. Työnsaantimahdollisuudet ovat kuitenkin heikot ilman ammatillista koulutusta ja hyvää ammattitaitoa. Ei ole myöskään syytä unohtaa koulutusasteelta toiselle siirtymisen tukemista, ettei siitä synny ongelmia. (Vertanen 2008, 13.)

Ne nivelvaiheessa olevat nuoret, jotka eivät mene mihinkään koulutukseen ja ovat alle 17-vuotiaita, eivät kuulu minkään järjestelmän piiriin. Kukaan yksittäinen viranomainen ei kuitenkaan voi ottaa yksinään vastuuta näistä nuorista, vaan seuranta, ohjaus ja tukeminen edellyttävät yhteistyötä sekä kotien että viranomaisten

välillä. (Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio 2005, 69.) Nuorten seuranta on todella haasteellista, ja siihen työhön tarvitaan eri tahojen moniammatillista ja säännöllistä yhteistyötä.

3.3 Nuoret ja koulutus

Koulutuksella on tärkeä rooli suomalaisten sosiaalisen nousun ja henkilökohtaisen kehittymisen välineenä. Koulutustaso on noussut nopeasti suomalaisen väestön keskuudessa. Koulutustason parantuessa väestön keskuudessa työn tuottavuus on lisääntynyt ja tätä kautta taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys on ollut nopeaa. Vuonna 1950 peruskoulun jälkeisen tutkinnon suorittaneita oli noin 300 000, kun vuoteen 2005 mennessä lukumäärä oli noussut jo 2,8 miljoonaan. Erityisesti nuorten ikäluokkien koulutustaso on kehittynyt. (Koulutus Suomessa: yhä enemmän ja yhä useammalle 12.11.2007.)

Peruskoulutuksen jälkeen suurin osa nuorista jatkaa opintojaan joko ammatillisessa tai lukiokoulutuksessa. Keväällä 2009 yhteishaussa perusopetuksen päättäneitä hakijoita oli kaikkiaan 63 300. Ammatilliseen koulutukseen heistä haki 49 % ja lukiokoulutukseen 51 %. (Virkkunen 2.11.2009.) Kevään 2010 yhteishaussa toisen asteen koulutukseen hakijoita oli huomattavasti enemmän kuin viime keväänä. Aloituspaiikkoja on tällä hetkellä kaiken kaikkiaan 83 000, kun taas hakuja on yhteensä 100 500. (Liiten 24.3.2010.) Tämä tarkoittaa siis sitä, että hyvin moni nuori jää ilman opiskelupaikkaa. Ammattistartti voi olla heille yksi mahdollisuus esimerkiksi välttää hakeutumasta väärälle alalle, jolloin koulutuksen keskeyttämisiä voidaan vähentää (Virkkunen 2.11.2009).

Sekä Järvinen ja Vanttaja (2005, 5) että Tuppurainen (2009, 13) lainaavat Chisholmia (2002) ja toteavat, että vain harvat oppivelvollisuuden suorittaneista, länsimaisten teollisuusmaiden nuorista jättävät opiskelun oppivelvollisuuden jälkeen ja yhä useampi jatkaa opiskeluaan korkea-asteelle. Tämä kuvastaa juuri sitä, että koulutustaso on Suomessa noussut ja nuorilta vaaditaan yhä parempaa koulutusta. Nykyään on myös yleistä, että opiskellaan monta eri ammattia eikä välttämättä tyydytä yhteen ainoaan tutkintoon.

3.3.1 Koulutuksen merkitys nuorelle

Ensimmäinen hyvin merkittävä ja suuri päätös, jonka nuori tekee elämässään, on koulutuksen valitseminen. Erityisen tärkeää nuorelle onkin tässä vaiheessa elämää koulun ja nuoren lähipiirin tarjoama tuki ja ohjaus, jotta vääriltä ratkaisuilta vältyttäisiin. Suomalaisessa yhteiskunnassa koulutus on hyvin korostetussa asemassa ja on melkein itsestään selvää, että nuoret kouluttautuvat peruskoulun jälkeen ylioppilaaksi tai johonkin ammattiin. Työmarkkinoilla on hyvin vaikeaa pärjätä ilman koulutusta. Jos nuori peruskoulun jälkeen jää koulutuksen ulkopuolelle, on suurena vaarana, että nuori tippuu normaalista elämäkulusta ja jopa syrjäytyy. (Kivelä & Ahola 2007, 7.)

Tänä päivänä on hyvin yleistä, että joutuu hankkimaan monta eri koulutusta ja läpi elämän kestävä kouluttautuminen on lähes itsestäänselvyys. Työssäoloaikojen ja opiskeluaikojen vuorottelu sekä pätkätyöt asettavat nuorille ja heidän kanssaan työskenteleville uusia haasteita. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 43.)

Ammatillista koulutusta arvostetaan yhä enemmän, mikä ilmenee Opetusministeriön vuonna 2007 teettämästä ammatillisen koulutuksen mielikuvatutkimuksesta. Yhä useammalle nuorelle ammatillinen koulutus on relevantti koulutusvaihtoehto. Mahdollisuudet kaksoistutkintoon sekä jatko-opintomahdollisuuksiin ovat tutkimuksen mukaan vaikuttaneet myönteiseen asennemuutokseen. Lisäksi siihen on katsottu vaikuttavan esimerkiksi ammatillisen koulutuksen läsnäolo mediassa. Arvostukseen on luonnollisesti vaikuttanut myös varsinainen työllisyystilanne. (Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008, 31–32.)

3.3.2 Valinnan vaikeus

Peruskoulun päättyessä nuori alkaa miettiä erilaisia vaihtoehtoja jatko-opintojen suhteen. Mikäli nuorelle ei ole täysin selvää, minne mennä peruskoulun jälkeen, erilaiset vaihtoehdot voivat tuottaa vaikeuksia oman paikan löytämisessä. Ammatistartin lisäksi nuorella on mahdollisuus ammatillisen tai lukiokoulutuksen välillä tai

yhdistää nämä kaksoistutkinnoksi. Lisäksi nuori voi mennä muun muassa oppisopimuskoulutukseen, peruskoulun lisäopetukseen eli 10. luokalle, talouskouluun, kansanopistoihin tai ammatilliseen erityisopetukseen (Peruskoulun jälkeen? 18.11.2008).

Ammatilliseen ja lukiokoulutukseen sekä korkeakouluopintoihin haetaan yhteishaun kautta joka vuosi. Työttömyysturvalain mukaan ammatillista koulutusta vaille olevan alle 25-vuotiaan nuoren tulee hakea aktiivisesti sekä syksyn että kevään yhteishaussa vähintään kolmeen toisen asteen perustutkintoon johtavaan ammatilliseen koulutukseen (L 30.12.2002/1290). Tätä kutsutaan niin sanotuksi pakko-hauksi, joka saattaa kuitenkin aiheuttaa ongelmia niille hakijoille, jotka hakevat koulutuspaikkaa tosissaan. Alasta kiinnostumattomat saattavat hyvällä todistuksellaan hakea paikkaa ja ohittaa ne nuoret, jotka hakevat heikommalla todistuksella unelma-alallensa. (Kivelä & Ahola 2007, 42.) Olisi kaikkien oppilaiden, varsinkin erityistä tukea tarvitsevien nuorten edun mukaista, että yhteishaussa nuoria ei käsiteltäisi ainoastaan arvosanojen perusteella, vaan otettaisiin huomioon myös nuorten yksilölliset tarpeet ja piirteet. Tämä mahdollistaisi paremmin sen, että peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen yhteistyön kautta nuoresta tiedettäisiin enemmän ja näin osattaisiin tukea oikealla tavalla ja oikeaan aikaan. (Lappalainen 1999, 105.)

VaSkooli-projektin loppuraportissa olevasta taulukosta käy ilmi, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet nuorten koulutusvalintaan tai opiskeluun hakeutumiseen. Kyseisessä projektissa kohderyhmänä olivat peruskoulun päättävät heikosti koulussa pärjänneet tai muuten syrjäytymisvaarassa olevat oppilaat ja ne nuoret, jotka olivat jääneet ilman koulutuspaikkaa, keskeyttäneet opintonsa tai jättäneet hakematta yhteishaussa sekä syrjäytymisvaarassa olevat muut toisella asteella opiskelevat nuoret. (Kivelä & Ahola 2007, 15.) Yleensä ajatellaan, että varsinkin kavereilla on vaikutus nuoren valintoihin, kun ottaa huomioon nuorten iän ja kyseisen elämäntaiheen. Taulukosta käy kuitenkin ilmi, että valtaosa nuorista valitsee ammatilansa oman kiinnostuksensa mukaan ja on yllättävää, että kavereiden, opinto-ohjaajan ja vanhempien tai sukulaisten sekä tyttö- tai poikakaverin mielipiteillä ei ole kovinkaan suurta vaikutusta koulutusalan valintaan kyseisessä loppuraportis-

sa. Erikoista taulukossa on myös se, että kavereilla on suurempi vaikutus kuin opinto-ohjaajalla tai vanhemmilla, koska luulisi heidän auktoriteetillaan olevan enemmän vaikutusta kuin kavereiden mielipiteillä. Toisaalta ne nuoret, jotka eivät ole varmoja valinnoistaan koulutuspaikan suhteen, saattavat herkemmin altistua muiden ihmisten mielipiteille, mikä saattaa lisätä epävarmuutta. Tällöin esimerkiksi vanhempien ja koulun mielipiteillä ja jopa mahdollisella painostuksella voi olla suurikin vaikutus koulutusalan valintaan.

KOULUTUSALAVALINTAAN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ	%
Kiinnostava ammattiala	82,6
Hyvät työllistymismahdollisuudet tulevaisuudessa	72,6
Usko omiin vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin päästä alalle	67,3
Kiinnostava oppilaitos	67,0
Omat taipumukset	65,7
Opiskelupaikkakunta/koulun sijainti	56,0
Hyvä palkka	50,5
Koulumenestys	49,5
Oma elämänvaihe	43,4
Oma työkokemus	40,0
Yleissivistävä ala	37,1
Opintotuki	29,0
Kaverit	25,0
Opinto-ohjaaja	24,0
Vanhempien ja muiden sukulaisten mielipiteet	19,2
Pakkohaku	15,5
Tyttö/poikakaverin mielipide	13,0

Taulukko 1. Nuorten koulutuslavalintaan tai opiskeluun hakeutumisen vaikuttaneet tekijät. Tekijän melko tai erittäin merkittäviksi kokeneiden opiskelijoiden osuudet. (Kivelä & Ahola 2007, 80.)

3.4 Nuoret ja työ

Työ määrittää ihmisen elämää monella tavalla ja antaa sisältöä elämään. Työllistyminen ei ole itsestäänselvyys, vaan se vaatii omia tavoitteita, halua ja motivaatiota hakea työtä. Ammattistartin kautta nuoret saavat enemmän varmuutta siihen, mitä haluavat omalta tulevaisuudelta työn ja opiskelun suhteen. Samalla nuorten itsetietoisuus ja –varmuus voi kasvaa.

Syrjäytyminen voi olla uhka jo nuorella iällä, mikäli nuori ei peruskoulun jälkeen mene opiskelemaan tai töihin, ei tiedä mitä elämältään haluaa ja ajautuu huonoon seuraan. Suurpää ([Viitattu 29.10.2009], 6-7) kertoo Vanttajan ja Järvisen vuonna 2004 tehdystä tutkimuksesta, jossa he ovat tutkineet varhaista koulutuksesta ja työstä karsiutumista suhteessa yksilön myöhempään elämäntilanteeseen. He ovat tutkimuksessaan tulleet siihen tulokseen, että kotitaustalla on vahva merkitys koulutus- ja työurien välillä. Kansanterveyslaitoksen tekemässä seurantatutkimusprojektissa tutkittiin noin 2200 vuonna 1967 syntynyttä tamperelaisnuorta heidän ollessaan 16-, 22- ja 32-vuotiaita. Tämän seurantatutkimusprojektin mukaan ongelman kehittymisessä suojaavina tekijöinä olivat hyvät suhteet vanhempiin, sisaruksiin, kavereihin ja opettajiin, hyvä koulumenestys ja itsetunto sekä hyvät sosiaaliset taidot. (Suurpää, [viitattu 29.10.2009], 7.) Perhetausta näyttäisi kuitenkin olevan vähemmän tärkeä asia, kun on kysytty nuorilta itseltään asioita, joilla he uskovat olevan vaikutusta työnsaantiin (Myllyniemi 2008a, 25).

Nuorten alle 25 -vuotiaiden työttömien määrä on pysynyt melko korkeana. Työmarkkinoiden ulkopuolelle jää suuri osa nuorista, lisäksi monet nuoret eivät suorita lainkaan ammatillista tutkintoa. (Puuronen 2006, 9.) Nykyään siis yhä useampi nuori ei peruskoulun jälkeen mene opiskelemaan tai töihin, vaan saattaa jäädä esimerkiksi kotiin tekemättä mitään. Koulu- ja työelämässä ihmiset solmivat sosiaalisia suhteita, mikä mahdollistaa sen, ettei ihminen jää ulkopuolelle yhteiskunnan toiminnoista. Kun ihminen joutuu työttömäksi tai on opiskelupaikkaa vailla, helposti myös sosiaaliset suhteet vähenevät ja syrjäytymisen riski kasvaa.

3.4.1 Nuorten asennoituminen työhön

Nykyään nuoret, erityisesti korkeakoulutetut, saattavat kyllä pitää nykyistä työpaikkaansa mielenkiintoisena ja innostavana, mutta eivät halua jäädä samaan työpaikkaan loppuelämäkseen. (Koulutuspalvelututkimus [viitattu 30.3.2010], 2.) Tämä ilmiö on havaittavissa nuorten keskuudessa. Nuoret haluavat kehittyä urallaan ja saattavat helposti kyllästyä samaan työhön.

Työterveyslaitoksen vuonna 2006 toteuttamassa nuoret ja työ -barometrissa 15–19-vuotiailta nuorilta sekä 20–24-vuotiailta nuorilta kysyttiin heidän omia mielikuviaan muun muassa työelämässä vaadittavista tiedoista ja taidoista. Lisäksi nuorilta kysyttiin arvoihin liittyen työn, terveyden ja ystävien merkitystä heidän elämässään. Kaikista vastaajista 35 % arveli tarvitsevansa työelämässä eniten ammattitaitoa. Seuraavaksi esille nousi kielitaito, jota erityisesti 15–19-vuotiaat naiset korostivat. 15–19-vuotiaat miehet puolestaan nostivat kielitaidon edelle koulutuksen. Lisäksi nuorilta kysyttiin heidän mielikuviaan työelämässä tarvittavista omaksutuisista kyvyistä ja taidoista. Sekä tytöistä että pojista suurin osa ajatteli yhteistyötaitojen olevan tärkein taito, vaikkakin 15–19-vuotiaat miehet arvostivat yhteistyötaitoja vähiten suhteessa muihin ryhmiin. Seuraavaksi eniten arvostettiin omaaloitteisuutta ja kolmanneksi eniten viestintä- ja vuorovaikutustaitoja. Nuoret miehet eli 15–19-vuotiaat korostivat muita ryhmiä enemmän aktiivisuutta ja kädentaitoja. Tärkeimmiksi työelämätaidoiksi tai -tiedoiksi siis nousivat ammattitaito, omaaloitteisuus ja yhteistyötaidot. (Sulander, Viluksela, Elo, Huuskonen & Leino 2007, 92–94.)

Nuurilta tiedusteltiin myös, kuinka tärkeänä heidän elämässään työ, terveys ja ystävät ovat. Niin nuoremman kuin keskimmäisenkin ikäluokan vastaajista yli 90 % piti työtä joko melko tai erittäin tärkeänä. Noin kolmannes piti työtä erittäin tärkeänä ja runsas puolet piti työtä melko tärkeänä. Molemmissa ikäryhmissä noin 7 % ei pitänyt työtä kovinkaan tärkeänä. Miehistä hieman suurempi osuus molemmissa ikäryhmissä ei pitänyt työtä kovinkaan tärkeänä. Työn tärkeyden kokemisessa havaittiin vain vähän eroavaisuuksia, kun sitä tarkasteltiin ammattiryhmittäin. (Sulander ym. 2007, 99.)

3.4.2 Nuorisotyöttömyys

Aikuisväestön työttömyyteen verrattuna nuorisotyöttömyys on tarkastelukohteena monimuotoisempi. Nuorten elämänvaiheeseen kuuluu suuria muutoksia, kuten peruskoulun päättymisen, ammatinvalinta sekä siirtyminen työelämään. Osa nuorista löytää selkeästi oman paikkansa, kun taas toisilla oman paikan löytäminen on jatkuvaa etsintää. Nuorten keskuudessa on siis enemmän liikkuvuutta eri työmarkkinatilojen välillä. Yhteiskunnan taloudellisen tilan heikentyessä nuoret ovat joustavampia työmarkkinoilla kuin aikuiset, sillä heillä on olosuhteidensa vuoksi siihen enemmän mahdollisuuksia. Nuoret voivat etsiä itselleen korvaavaa toimintaa, kun työvoiman kysyntä laskee. Tästä johtuen nuorten työttömyys ei kasva samassa suhteessa aikuisten työttömyyden kanssa. (Hämäläinen 1998, 181–186.)

Viime aikoina on uutisoitu paljon kasvavasta työttömyydestä ja sen vaikutuksista yhteiskuntaan sekä talouteen. Varsinkin huoli nuorisotyöttömyydestä on kasvanut, koska nuorten työttömyysaste on kasvanut reilusti vuoteen 2009 verrattuna. Etelä-Pohjanmaalla oli helmikuussa 2010 alle 25-vuotiaita työttömiä 1255 henkilöä. Viime vuodesta nuorisotyöttömyys kasvoi noin 9 %. Koko Suomessa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli helmikuussa 2010 yhteensä 35 000 henkilöä. Vuotta aikaisemmin tämä lukumäärä oli 6 000 pienempi. (Saranpää 2010, 16). Hallitus aikookin alkaa toimenpiteisiin, jotta nopeasti kasvanut nuorisotyöttömyys saataisiin hidastumaan. Hallitus varaa 77 miljoonaa euroa nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi, minkä avulla 15 000 nuorelle luvataan koulutuspaikka, työllistämistoimenpiteitä tai työtä. Opiskelupaikkoja ammatilliseen ja oppisopimuskoulutukseen lisätään tuhannella. (Somppi 2010, 16.)

Nuorisotyöttömyyden syyt ovat lähtökohtaisesti samoja kuin aikuisväestön työttömyys. Molempiin pätee se, etteivät työvoiman kysyntä ja tarjonta kohtaa. (Hämäläinen 1998, 188.) Toisaalta nuoret ovat työmarkkinoilla vanhempaa väestöä liikkuvampaa, koska työtä vasta etsitään ja sitä usein myös vaihdetaan. Lisäksi samat nuoret eivät ole vuodesta toiseen työttömänä tai opiskelemissa, vaan vuosien varrella asemat voivat vaihdella useampaankin otteeseen. Onkin hyvin mahdollista, että nuoren työuran alkutaipaleelle mahtuu monia lyhyitä työttömyysjaksoja.

Tämä ei välttämättä ole huono asia, kunhan työttömyys vain ei pitkity. (Myllyniemi 2008b, 35.)

3.5 Syrjäytymisuhka nivelvaiheessa

Syrjäytyminen nuoruusiässä on hyvin mutkikas prosessi. Siihen vaikuttavat monenlaiset riskit ja hyvinvoinnin puutteet, jotka kasautuvat elämän eri vaiheissa. Noin 2-5 % kustakin ikäluokasta on arvioitu olevan syrjäytymisvaarassa. Nuoren syrjäytyminen aiheuttaa suuria kustannuksia yhteiskunnalle. (Aaltonen ym. 2003, 361–362.) On laskettu, että vuodessa yksi nuori syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle 27 500 euroa, joka on vähimmäissumma. Tämä summa kasvaa, mikäli nuori tarvitsee esimerkiksi kuntoutusta, mielenterveyspalveluja, erikoissairaanhoidoa tai tekee jotakin rikollista. (Kataja 2009, 2.)

Nuorelle on hyvin tärkeää, että hänellä on erilaisia sosiaalisia sidoksia, kuten työ, koulutus, perhe ja ystävät. Nämä asiat edesauttavat nuoren sitoutumista yhteiskuntaan. Sosiaalisista suhteista ja vuorovaikutuksesta ulkopuolelle jääminen on suuri ongelma nuorelle ja aiheuttaa vakavan syrjäytymisriskin. (Aaltonen ym. 2003, 361–362.)

Jyrkämä (1986, 40) on jaotellut syrjäytymisen viiteen eri ulottuvuuteen, joita ovat koulutuksellinen, työmarkkinallinen, sosiaalinen, vallankäytöllinen ja normatiivinen ulottuvuus. Myös Lehtonen ja Vertanen (2006, 174) mainitsevat kyseiset syrjäytymisen ulottuvuudet ja kertovat syrjäytymisen ulottuvan useille elämänalueille. Tässä opinnäytetyössä tarkastelemme ensisijaisesti koulutuksellista ja työmarkkinallista ulottuvuutta syrjäytymisen näkökulmasta. Syrjäytymisen koulutuksellisen ulottuvuuden taustalla ovat yksilölliset voimavarat ja toimintamahdollisuudet sekä kilpailu koulutuspaikoista. Valmiuksien puute sekä tietojen ja taitojen vähäisyys vaikeuttavat pääsyä koulutukseen ja sitä kautta vähentävät mahdollisuutta näiden asioiden kehittämiseen. Riskinä on, että yksilö valikoituu sellaisille koulutustasoille ja -aloille, joista ei välttämättä pääse eteenpäin. Seurauksena tästä yksilön resurssit jäävät vähäisiksi lisääntyvässä koulutuskilpailussa. (Jyrkämä 1986, 40.)

Muutokset työelämässä ja työmarkkinoilla ovat taustatekijöinä syrjäytymisen työmarkkinalliseen ulottuvuuteen. Työttömyys tai sen uhka, huonot työolot sekä työn sisällyksettömyys voivat altistaa yksilön työelämästä syrjäytymiselle. Tämä voi johtaa siihen, että yksilö päätyy huonoihin asemiin työmarkkinoille ja niin sanotusti urautuu työttömäksi. Tämän seurauksena yksilölle voi tulla terveydellisiä tai taloudellisia ongelmia. (Jyrkämä 1986, 40.)

Enemmistö nuorista, jotka eivät heti peruskoulun jälkeen saa opiskelupaikkaa, eivät välttämättä ole suuressa vaarassa syrjäytyä. He voivat mennä esimerkiksi työharjoitteluun vuodeksi ja saada koulutuspaikan jo seuraavana keväänä. Kaikilla nuorilla tilanne ei kuitenkaan ole näin helposti ratkaistavissa, koska taustalla saattaa olla moninaisia ongelmia. Nämä ongelmat ovat useimmiten nähtävissä jo peruskoulun viimeisellä luokalla, mutta alkavat monesti jo jopa päivähoito- tai alakouluikässä. Syrjäytyminen onkin prosessi, joka syvenee ja voi muodostaa niin sanotun noidankehän. (Hämäläinen-Luukkainen 2004, 7, Kivelän & Aholan 2007, 17 mukaan.)

3.5.1 Syrjäytymisprosessi

Takala (1992, 38) käsittelee syrjäytymistä vaiheittain etenevänä prosessina. Ensimmäinen vaihe on, että nuorella on ongelmia kotona, koulussa tai sosiaalisessa toimintaympäristössä. Tämän jälkeen voi ilmetä niin sanottua kouluallergiaa, joka voi näkyä koulun keskeyttämisenä tai alisuoriutumisena. Kouluallergia tarkoittaa sitä, kun nuori vieraantuu ja syrjäytyy koulusta, sen tavoitteista ja normeista. Prosessissa seuraavana voi olla mahdollista, että nuorta ei huoliteta työmarkkinoille, ja näin hän ajautuu työttömäksi. Tämä saattaa puolestaan johtaa vaikeaan elämäntilanteeseen, joka voi ajautua täydelliseen syrjäytymiseen ja joka ilmenee muun muassa alkoholisoitumisena, työn vieroksumisena, kriminalisoitumisena tai elämisenä sosiaalivakuutuksilla. Lopulta nuoren tilanne voi myöhemmässä vaiheessa johtaa laitostumiseen tai eristämiseen muusta yhteiskunnasta. Tällainen prosessimalli vaikuttaa melko kärjistetyltä ja sitä onkin kritisoitu - eri tahot ovat myös poh-

tineet, voidaanko nuorten kohdalla puhua syrjäytymisestä (Linnakangas & Suikkanen 2004, 28). Useimmiten kuulee puhuttavan nuorten kohdalla enemmän syrjäytymisvaarasta kuin täydellisestä syrjäytymisestä. Takalan esittämä syrjäytymisprosessi on kuitenkin realistinen, kun ottaa huomioon sen, että syrjäytyminen myös nuorten kohdalla on vakava ongelma yhteiskunnassamme.

Pohjola (2001, 187) on sitä mieltä, että syrjäytyminen on käsitteenä vaikea, koska sillä on selkeästi leimaava luonne. Tämän käsitteen kanssa tulisikin nuorten kohdalla olla hyvin varovaisia. Nuoruus on kuitenkin herkkä vaihe, jossa nuori joutuu tekemään paljon erilaisia päätöksiä. Nuoren elämään liittyy paljon epävarmuutta, koska erilaiset muutokset kuuluvat tähän elämänvaiheeseen ja nuoren täytyy reagoida vaihteleviin ulkoisiin ja sisäisiin oloihin (Aaltonen ym. 2003, 152). Syrjäytyneeksi leimautuminen ei ainakaan vahvista nuoren aikuistumisprosessia, vaan saattaa pikemminkin vaikeuttaa aikuistumisprosessia ja lannistaa nuoren.

Toisaalta voidaan puhua myös marginaalista, joka tarkoittaa sitä, että yksilö ajautuu kauemmaksi niin sanotusta normaaliuden valtavirrasta. Marginaalissa oleminen on kuitenkin myönteisempää kuin syrjäytyminen, sillä se ei merkitse vielä valtavirran ulkopuolella olemista. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 29.) Nuoren kohdalla se tarkoittaa usein sitä, että nuori esimerkiksi keskeyttää koulun tai ei menesty työmarkkinoilla. Tämä saattaa johtaa siihen, että nuoren on yhä vaikeampaa kiinnittyä yhteiskuntaan.

3.5.2 Miten ehkäistä nuorten syrjäytymistä?

Syrjäytymisen ehkäisemisellä on merkittävä vaikutus yksilön hyvinvointiin ja se vaikuttaa merkityksellisesti myös kansantalouteen. Nuorten kohdalla syrjäytymistä voidaan ennaltaehkäistä siten, että pyritään muun muassa varhaisella puuttumisella ehkäisemään ammatillisten opintojen keskeyttämistä. Mikäli nuoret saadaan hakeutumaan peruskoulun jälkeen ammatillisiin opintoihin ja sitä kautta työelämään, he pysyvät mukana yhteiskunnassa. Näin nuorten syrjäytymistä voidaan ehkäistä jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa peruskoulussa. (Lehtonen &

Lehkonen 2008, 54.) Toisaalta koulukin voi olla edistämässä syrjäytymistä tai jopa aiheuttaa sitä. Siksi tulisikin selvittää, kuinka koulun rakenteet ja käytännöt itsessään aiheuttavat syrjäytymistä. (Lehtonen & Vertanen 2006, 174.) Merkittävä seikka on se, kykeneekö koulu havaitsemaan varhaiset syrjäytymisen merkit ja tukemaan lapsia ja nuoria entistä kokonaisvaltaisemmin silloin, kun syrjäytymisen uhat kasautuvat heihin ja heidän ympäristöönsä. (Vertanen 2008, 15.) Syrjäytymisen ehkäisemisellä on tärkeä tehtävä myös nuorten osallisuuden vahvistamisessa ja lisäämisessä.

Ammatillisen koulutuksen alueella nuorten syrjäytymistä voidaan ehkäistä muun muassa työssäoppimisjaksoilla ja kehittämällä opinto-ohjausta. Työssäoppimisen tavoitteena on oppimisen uudistaminen. Ominaista työssäoppimiselle on, että siinä tehdään tavoitteet yhdessä opettajan ja työpaikan edustajan kanssa. Siihen kuuluvat myös palautekeskustelut, jossa arvioidaan opiskelijan edistymistä. Tavoitteiden olisi hyvä olla selkeitä niin opiskelijalle kuin hänen kanssaan työskenteleville. (Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulutuksen alalla 2003, 23–24.)

Ammattistartissa on riittävästi paikkoja kaikille hakijoille eli ketään ei karsita pois. Ammattistartissa tehdään syrjäytymistä ehkäisevää työtä, jonka tarkoituksena on taata siellä opiskeleville mahdollisuus löytää oma paikkansa. Suurin osa nuorista on yleensä löytänyt opiskelupaikan ammattistartin jälkeen. Vain muutama nuori on keskeyttänyt ammattistartin, yleensä terveydellisistä syistä. (Lammassaari 2010.)

4 LAINSÄÄDÄNTÖ

4.1 Nuorisolaki

Nuorisolain tarkoituksena on parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja, tukea kasvua ja itsenäistymistä sekä edistää aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistamista. Sosiaalinen vahvistaminen merkitsee toimenpiteitä, joita suunnataan nuorille heidän elämäntaitojensa parantamiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Nuorisolaissa mainitaan sekä valtion että kuntien nuorisotyöstä ja –politiikasta. Lain mukaan opetusministeriöllä on vastuu nuorisotyön ja –politiikan yleisestä kehittämisestä ja kunnilla taas on vastuu toteuttaa nuorisotyötä ja nuorisopolitiikkaa. Nuorisolaissa nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita, nuorisopolitiikalla nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista ja nuorisotyöllä laajemmin nuorten tukemista ja aktiivisen kansalaisuuden edistämistä. (L 27.1.2006/72.)

Kunnan nuorisotyöhön ja –politiikkaan kuuluvat nuorisolain mukaisesti nuorten toiminta- ja harrastusmahdollisuudet, kasvatuksellinen ohjaus, neuvonta- ja tietopalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki sekä liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta. Myös nuorten ympäristökasvatus ja tarvittaessa työpajapalvelut kuuluvat kunnan tehtäviin nuorten parissa. Työtä toteutetaan moniammatillisena viranomaistyönä sekä yhdessä nuorten ja nuorisotyötä tekevien tahojen kanssa. (L 27.1.2006/72.)

Lain mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa ja heille tulee järjestää mahdollisuus osallistua nuorisotyötä ja –politiikkaa koskeviin asioihin. (L 27.1.2006/72.) On tärkeää, että myös nivelvaiheessa olevien peruskoulun päättäneiden nuorten ääni saadaan kuuluviin. Myös työpajapalvelut ja muu toiminta tämänikäisille nuorille on tärkeä toteuttaa. Erityisesti tämä laki on nuorten puolella ja pyrkii edistämään ja parantamaan nuorten asemaa yhteiskunnassamme.

4.2 Laki ammatillisesta koulutuksesta

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on muun muassa kehittää työelämää, kohottaa väestön ammatillista osaamista ja edistää työllisyyttä. Tässä laissa on säädetty, mitä ammatillinen koulutus on ja mitä ovat ammatilliset tutkinnot. Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on paitsi antaa opiskelijoille tarpeellisia tietoja ammattitaidon saavuttamiseksi ja tukea opiskelijoiden kehitystä tasapainoisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi, myös olla yhteistyössä nuorten kotien kanssa. (L 21.8.1998/630.)

Lain mukaan opetus voidaan järjestää lähi-, etä- ja monimuoto-opetuksena, oppisopimuskoulutuksena tai muutoin työpaikalla muiden työtehtävien yhteydessä. Oppisopimuskoulutukseen voi hakeutua 15 vuotta täyttänyt opiskelija, ja koulutuksessa käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettäviä opintoja täydennetään myös tietopuolisilla opinnoilla. Lain mukaan oppisopimus voidaan tehdä, jos työnantaja ja koulutuksen järjestäjä ovat sopineet oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä. (L 21.8.1998/630.)

Ammatilliseen koulutukseen voi hakea ja voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai vastaavan aikaisemman oppimäärän. Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka vamma tai sairaus on esteenä opiskeluun osallistumiselle. Lain mukaan opiskelijan velvollisuuksiin kuuluu opetukseen osallistuminen, ellei hänelle ole myönnetty vapautusta siitä. Opiskelijan on myös suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käytöksen on oltava asiallista. Opiskelijalla on myös oikeuksia – saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä opinto-ohjausta. Laki sanoo myös pykälässä kolme, että opiskelunvalmiuksien vahvistamiseksi ja ammatilliseen koulutukseen hakeutumisen edistämiseksi voidaan järjestää ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa ja ohjaavaa koulutusta, johon ammattistartti siis kuuluu. (L 21.8.1998/630.)

4.3 Laki nuorista työntekijöistä

15 vuotta täyttänyt, oppivelvollisuuden suorittanut henkilö voidaan ottaa työhön. 14 vuotta täyttänyt tai samana vuonna sen täyttävä henkilö voidaan ottaa kevyeen työhön tietyksi ajaksi, mikäli työ ei häiritse hänen koulunkäyntiään ja vahingoita hänen terveyttään tai kehitystään. 15 vuotta täyttänyt voi itse allekirjoittaa työ sopimuksensa sekä lisäksi purkaa sen. Huoltajalla on kuitenkin oikeus purkaa nuoren työ sopimus, jos työ hankaloittaa kasvatusta, kehitystä tai terveyttä. (L 19.11.1993/998.)

15 vuotta täyttäneen työntekijän säännöllinen työaika tulee olla enintään yhtä pitkä kuin 18 vuotta täyttäneellä työntekijällä samassa työssä. Nuoren työntekijän enimmäistyöaika vuorokaudessa ei saa ylittää yhdeksää tuntia, eikä viikossa 48 tuntia. 15 vuotta täyttäneen henkilön työaika tulee sijoittaa kello 6:n ja 22:n väliselle ajalle. (L 19.11.1993/998.)

Työnantajan on huolehdittava, että työ ei ole nuoren ruumiilliselle ja henkisel- le kehitykselle vahingollista ja että työ ei vaadi suurempaa ponnistusta tai vastuuta kuin nuoren iälle on kohtuullista. Lisäksi nuorelle, jolla ei ole työhön vaadittavaa ammattitaitoa ja kokemusta, tulee antaa opetusta ja ohjausta työhönsä sekä työolojen, ikänsä ja muiden ominaisuuksiensa edellyttämää henkilökohtaista opetusta siten, että hän välttyy aiheuttamasta vaaraa itselle ja muille. (L 19.11.1993/998.) Ammattistartissa olevat nuoret ovat jo yli 15-vuotiaita ja siinä iässä, että he voivat kokeilla työntekoa, tehdä työ sopimuksen ja saada palkkaa. Osa ammattistartin nuorista on jo ollut töissä työelämään tutustumisjaksojen lisäksi ja saanut näin arvokasta työkokemusta.

4.4 Työttömyysturvalaki

Työmarkkinatuki on tarkoitettu ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tuleville ja työttömyyspäivärahaa enimmäisajan saaneille taloudelliseksi tueksi. Ammatillista koulutusta vailla olevalla alle 25-vuotiaalla ei ole oikeutta työmarkkinatukeen työttö-

myysajalta. Kuitenkin työmarkkinatukeen on oikeus 18- 24-vuotiaalla, joka on aktiivisesti hakenut työtä ja koulutusta, mutta hänelle ei ole voitu järjestää työtä, koulusta tai työvoimapolitiittista toimenpidettä. Jotta työmarkkinatukioikeus säilyy, nuori ei saa kieltäytyä, erota, tai olla erotettu työstä, koulutuksesta tai eräistä työvoimapolitiittisista toimenpiteistä. Työmarkkinatukeen on kuitenkin oikeus työharjoittelun ja työvoimakoulutuksen ajalta, vaikka edellä mainitut edellytykset eivät täytyisikään. Nuoren tulee aktiivisesti hakea niin syksyn kun keväänkin yhteishaussa vähintään kolmeen toisen asteen perustutkintoon johtavaan ammatilliseen koulutukseen. Mikäli nuori ei varsinaisessa yhteishaussa tule valituksi, hänen tulee hakeutua työ- ja elinkeinotoimiston osoittamiin peruutuspaikkoihin ja hakea seuraavassa yhteishaussa uudestaan. (L 30.12.2002/1290, Alle 25 –vuotiaat ja työmarkkinatuki 2.2.2009.) Tässä on kyse aikaisemmin mainitsemastamme pakkohausta. Toisaalta tämä laki rajoittaa nuorten mahdollisuuksia valita muita vaihtoehtoja kuin kouluttautuminen heti peruskoulun jälkeen. Toisaalta laki kuitenkin edesauttaa nuoria pysymään kiinni yhteiskunnassa, ehkäisemään syrjäytymistä ja saavuttamaan työelämän.

5 NIVELVAIHEESSA OLEVIENTEN NUORTEN PALVELUT

Nivelvaiheessa olevat nuoret tarvitsevat tukea ja ohjausta koulutus- ja työvalinnoissaan. Tarjolla on erilaisia palveluita, jotta nuoret eivät jäisi yksin ja syrjäytyisi. Oletettavasti nuorten pitäisi kuitenkin osaltaan olla aktiivisia ja hakeutua palveluihin, mutta aina ei näin ole. Varsinkin 15–17-vuotiaiden nuorten tavoittaminen on haasteellisempaa, sillä he ovat monessa suhteessa väliinputoajajoukkoa: nuori on koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon ulkopuolella, jos ei opiskele eikä hän ole myöskään oikeutettu esimerkiksi toimeentulotukeen (Linnakangas & Suikkanen 2004, 93).

Nuoret tulevat nivelvaiheen palveluihin kolmen erilaisen reitin kautta. Ensimmäisenä ovat peruskoulun päättäneet nuoret, joita jo peruskoulussa opinto-ohjaaja opastaa yhteishaussa. Yhteishaun jälkeen tehdään esimerkiksi kunnallinen selvitys, miten peruskoulun päättäneet nuoret ovat sijoittuneet koulutukseen. Näin saadaan selville, kuinka paljon nuoria jää koulutuksen ulkopuolelle. Toista reittiä nivelvaiheen palvelujen piiriin tulevat nuoret, jotka ovat keskeyttäneet toisen asteen koulutuksen. He voivat käyttää pitkälti samoja palveluita kuin nuoret, jotka tulevat suoraan peruskoulusta. Kolmantena nivelvaiheen palveluihin tulevat nuoret, jotka ovat työttömiä tai muuten työvoimahallinnon asiakkaita. Koska nämä nuoret ovat yli 17-vuotiaita, on heillä oikeus ja mahdollisuus tulla mukaan erilaisiin työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin. Näiden nuorten asioissa myös esimerkiksi sosiaalitoimen kanssa tehtävä yhteistyö ja henkilökohtaiset opiskelumallit kuten aikuiskoulutus ja työvoimakoulutus ovat melko yleisiä. (Teema 1: Nivelvaihe 21.11.2007.) Ammattitarttiin nuoret tulevat joko suoraan peruskoulusta tai sen jälkeen, kun ovat keskeyttäneet lukion tai ammatilliset opinnot. Keskeyttämisen syy on useimmiten se, ettei ala kiinnosta nuorta. Seuraavaksi esittelemme nivelvaiheessa oleville nuorille suunnattuja palveluita – työpajatoiminnan, työhallinnon palvelut sekä erilaisia hankkeita.

5.1 Työpajatoiminta – tarkastelussa Kaks’ Kättä -työpaja

Ensimmäiset työpajat saivat alkunsa 1980-luvulla, jolloin nuorten työpajatoimintaa järjestettiin enimmäkseen toiminnan ja tekemisen vuoksi. Laman saapuessa työpajatoiminnan rooli kuitenkin muuttui ”häätäaputyöllistäjäksi”. Nykyään työpajatoiminta on Suomessa vakiintunut ja pajoilla työskentelee vuosittain noin 10 000 nuorta. Toiminnassa korostuu enemmänkin kädentaitojen vahvistaminen kuin teoreettinen osaaminen. (Spåre 2003, 14, Nopparin & Peltosen 2005, 170, mukaan.)

Seinäjoella sijaitseva Kaks’ Kättä –työpaja perustettiin viitisentoista vuotta sitten. Työpaja on suunnattu alle 25-vuotiaille ja pajalle voi hakeutua joko työ- ja elinkeinotoimiston kautta tai itsenäisesti työpajalle ilmoittautuen. Työpajajakso alkaa aina työharjoittelulla, joka kestää vähintään kuukauden ja enintään puoli vuotta. Jos nuorella ei ole ammattitutkintoa, kyseessä on työharjoittelu, mutta jos hänellä on jo ammattitutkinto, tehdään hänelle työelämävalmennus-sopimus. Harjoittelun jälkeen nuorella on mahdollisuus alkaa viiden kuukauden työsuhteeseen jollekin pajan osastolle, mistä maksetaan kunnallisen työehtosopimuksen mukainen minimipalkka. (Haku pajalle 30.5.2008.)

Työpajajakson aikana nuorilla on mahdollisuus osallistua monipuoliseen koulutukseen, jossa tuetaan nuorten työnhakua ja jossa nuori saa tutustua itseensä ja pohdita tulevaisuuttaan. Pajalla on myös mahdollisuus suorittaa muun muassa atk-ajokortti, tulityökortti ja hygieniapassi. (Haku pajalle 30.5.2008.)

5.2 Etsivän työn hanke nuorten tukena

Seinäjoella on aloitettu etsivän työn hanke, joka on osa Kaks’ Kättä –työpajan toimintaa. Etsivän työn hanke yrittää tavoittaa 15–29-vuotiaita nuoria, jotka eivät ole saaneet koulutuspaikkaa; ovat koulussa, mutta eivät selviydy opiskeluista tai eivät ole kiinnostuneita koulunkäynnistä eivätkä tiedä, mitä todellisuudessa tehdä. Hanke tavoittelee myös nuoria, jotka ovat olleet pitkään työttömänä tai eivät ole työ- ja elinkeinotoimiston tai muun tahon asiakkaita. Etsivän työn hankkeen toiminnassa

eräänlaisina arvoina ovat vapaaehtoisuus, rehellisyys, luottamus, kiireettömyys ja se, että nuori onnistuu. (Etsivän työn hanke: mitä? kenelle? missä?, [viitattu 27.1.2010].)

Etsivän työn hankkeen toiminnassa Seinäjoella on kaksi yksilöohjaajaa. Heidän työhönsä kuuluu olla nuoreen yhteydessä sovituin väliajoin ja miettiä yhdessä muun muassa harrastuksia, opiskelu- ja työmahdollisuuksia, palveluita ja kursseja. Nuorta pyritään myös ohjaamaan muun muassa raha-, terveyst- ja asumisasi- ja yhdessä hänen kanssaan mennään tarvittaessa esimerkiksi virastokäynneille. Yhteydenpidosta on pyritty tekemään mahdollisimman yksinkertainen ja helppo – nuori voi soittaa, laittaa tekstiviestin tai lähettää sähköpostia. Myös läheiset voivat olla ohjaajiin yhteydessä ja nuoren luvalla ohjaajat voivat vaihtaa tietoja yhteistyötahojen kanssa. (Etsivän työn hanke: mitä? kenelle? missä?, [viitattu 27.1.2010].)

5.3 TE-toimiston palvelut ja työvoiman palvelukeskus

Nuoret saavat TE- eli työ- ja elinkeinotoimistosta apua työn hakuun liittyvissä asioissa, esimerkiksi ohjausta työmarkkinatuen hakemisessa. Työ- ja elinkeinotoimisto auttaa nuoria myös koulutukseen ja työhön liittyvissä kysymyksissä, kuten mitä työpaikkoja on tarjolla, miten niitä voi ja kannattaa hakea sekä ohjeita koulutuksen hakuprosessissa. Nuori voi olla varma, ettei jää tyhjän päälle, koska työ- ja elinkeinotoimistolla on velvollisuus tarjota kaikille alle 25 -vuotiaille nuorille työttömille viimeistään kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen työtä, koulutusta, työharjoittelua, työnhakuvalmennusta tai ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalveluja. Työnhakuvalmennuksessa opetellaan tunnistamaan omia vahvuuksia, tekemään työnhakemus sekä valmentaudutaan työhaastatteluun. (Nuorten palvelut 2.2.2009.)

Useinkaan nuorilla ei ole heti koulun jälkeen mielessä, mitä he haluaisivat tehdä työkseen. Työ- ja elinkeinotoimistossa on tarjolla maksutonta ammatinvalinnanohjausta. Nuori voi käydä keskustelemassa ammatinvalintapsykologin kanssa omista suunnitelmistaan ja kirkastaa niitä. Lisäksi työ- ja elinkeinotoimiston verkkosivuilla

on nuorille tarkoitettu AVO-ammatinvalintatesti, joka auttaa omien kykyjen ja kiinnostuksen kohteiden arvioinnissa. (Mikä minusta tulee isona? 2.2.2009.)

Työvoiman palvelukeskus eli TYP on työ- ja elinkeinotoimiston, Kelan ja kuntien yhteinen palvelupiste. Se järjestää työllistymis-, koulutus- ja kuntoutuspalveluja asiakkailleen yksilöllisesti. Ensisijaisesti palvelut on tarkoitettu pitkäaikaistyöttömille ja niille, joilla on muita työllistymistä vaikeuttavia ongelmia. Työvoiman palvelukeskuksessa työskentelee moniammatillinen tiimi, joka koostuu muun muassa työvoimaohjaajista, sosiaalityöntekijöistä, Kelan työntekijöistä, ammatinvalintapsykologeista, velkaneuvojista ja nuorisotyöntekijöistä. Yhdessä työntekijän kanssa asiakkaalle etsitään hänen tarpeisiinsa ja tilanteeseensa sopiva yksilöllinen ratkaisu. Työllistyminen on ensisijainen tavoite, mutta ratkaisuna voi myös olla koulutus, kuntoutus tai eläke. Toiminnan tavoitteena on asiakkaan elämäntilanteen parantaminen sekä hänen omien voimavarojensa käyttöönotto. (Mikä on työvoiman palvelukeskus? [viitattu 6.4.2010].)

5.4 NITOJA-hanke

Opetushallitus on käynnistänyt monia erilaisia hankkeita, jotka liittyvät nuorten koulutukseen ja työelämään. Eräs niistä on NITOJA – nivelvaihe, toiminta ja jatko työelämään –hanke, jonka toteuttajaorganisaationa toimii Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia. Hanke on aloitettu huhtikuussa 2008 ja jatkuu vuoden 2010 loppuun saakka. NITOJA-hankkeen motto on osuva: ”nitoo nuoret amikseen, opet ohjaukselliseen otteeseen ja niittaa kaikki duuniin”. NITOJA:n tavoitteita ovat muun muassa perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen siirtymisen tehostaminen, opintojen kautta työelämään siirtymisen edistäminen ja nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen. Hankkeen toimenpiteitä ovat muun muassa tiedonsiirron kehittäminen ja tehostaminen peruskoulusta toiselle asteelle sekä 3. vuosikurssin ryhmänohjaajien tukeminen kouluttamalla heitä erityisesti työelämään siirtymisen nivelvaiheesta. Lisäksi hankkeessa järjestetään koulutus- ja verkostotapaamisia muun muassa peruskoulun, työ- ja elinkeinotoimiston ja yritysten kanssa. (NITOJA – nivelvaihe, toiminta ja jatko työelämään, [viitattu 6.11.2009].)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Toteutimme tutkimuksemme koulutuskeskus Sedun ammattistartissa, joka on ammatilliseen koulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus. Ammattistartissa opiskelee noin 40 nuorta. Seuraavaksi mainitsemme tutkimuskysymykset ja kerromme tutkimuksen toteutukseen liittyvistä asioista.

6.1 Tutkimuskysymykset

Jaoimme tutkimuskysymykset näihin kolmeen teemaan ja tarkensimme niiden tuksi alakysymyksiä. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten ammattistartissa olevat nuoret suhtautuvat koulutukseen?
  - a. Kuinka tärkeä merkitys koulutuksella on tulevaisuuden kannalta?
  - b. Kuinka selkeä oma ”koulutuspolku” on nuorille?
  - c. Millaista apua nuoret ovat saaneet ammattistartista omiin koulutus-suunnitelmiinsa?

2. Miten ammattistartissa olevat nuoret suhtautuvat työhön?
  - a. Millainen rooli työllä on nuorten maailmankuvassa?
  - b. Mitä nuoret odottavat työelämältä?
  - c. Millaisia valmiuksia ammattistartti on antanut työelämään?

3. Miten ammattistartissa olevat nuoret suhtautuvat tulevaisuuteensa?
  - a. Kokevatko he, että he voivat itse vaikuttaa omiin valintoihinsa ja tulevaisuuteensa?

- b. Miten nuoret näkevät oman tulevaisuutensa ja mitä he odottavat siltä?
- c. Kokevatko nuoret, että he ovat saaneet ammattistartista tukea tulevaisuuden valintoihinsa?

6.2 Laadullinen tutkimus

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää. On kuitenkin otettava huomioon, että tutkimuksessa on kyse kokonaisuudesta, jossa asioita ei voi irrottaa toisistaan. Kohdetta tulisikin tutkia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksessa ei voida unohtaa arvoja, sillä ne ohjaavat ymmärrystämme tutkittavaa asiaa ja tutkimusta kohtaan. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on löytää ja paljastaa tosiasioita, eikä niinkään todentaa väittämiä, jotka ovat jo olemassa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.)

Tyypillisiä piirteitä kvalitatiivisessa tutkimuksessa ovat muun muassa kokonaisvaltainen tiedonhankinta sekä aineiston keruu todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa. Aineistona käytetään mieluummin keskusteluja ja havaintoja kuin esimerkiksi testejä. Testejä ja erilaisia kyselylomakkeita voidaan toki käyttää tutkimuksessa täydentävänä aineistona. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana ei ole testata hypoteeseja tai teoriaa, vaan tarkastella aineistoa laajasti ja yksityiskohtaisesti. Lisäksi kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista, että aineiston hankinnassa käytetään laadullisia metodeja, kuten teemahaastattelu, osallistuva havainnointi ja ryhmähaastattelu. Kohdejoukko valitaan suunnitelmallisesti eikä sattumanvaraisesti. Laadullisessa tutkimuksessa täytyy edetä joustavasti ja suunnitelmiin joudutaan välillä tekemään muutoksia, olosuhteista riippuen. Lisäksi periaatteena on se, että jokainen tapaus on ainutlaatuinen ja niitä tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

6.3 Tutkimusmenetelmät

Laadullisen tutkimuksen yleisimpiä tutkimusmenetelmiä ovat haastattelu, havainnointi ja dokumentointi. Valitsimme tutkimusmenetelmiksemme teemahaastattelun

sekä havainnoinnin. Tutkimuksemme painottui kuitenkin haastatteluihin, joita teimme yhteensä kymmenen. Havainnoinnin toteutimme ollessamme ammattistartissa noin kuuden viikon ajan 2-4 päivää viikossa. Havainnointi ei kuitenkaan ollut systemaattista, vaan sitä tehtiin ajoittain haastattelujen tukena.

6.3.1 Haastattelu

Haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä ainutlaatuinen, sillä siinä haastateltava ja haastattelija ovat suorassa vuorovaikutuksessa keskenään. Tähän liittyy luonnollisesti sekä etuja että haittoja. Menetelmän etuna on joustavuus aineistoa kerätessä. Vastauksia on mahdollista tulkita enemmän kuin esimerkiksi lomakekyselyssä. Lisäksi on mahdollista vaihdella haastatteluteemojen järjestystä. Eräs haastattelumenetelmän etu on myös se, että usein vastaajiksi suunnitellut henkilöt suostuvat mukaan tutkimukseen ja heidät on helppo tavoittaa myös myöhemmin, jos siihen on tarvetta. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–206.)

Haastattelun haittana on muun muassa se, että haastattelu vie paljon aikaa. Aikaa menee myös haastattelukysymysten laatimiseen sekä tutkimuksen valmisteluun. Tutkimuksen luotettavuutta saattaa heikentää se, että haastateltavat ovat taipuvaisia antamaan vastauksia, joita he olettavat haastattelijoiden odottavan. Haastateltava saattaa tuntea haastattelutilanteen pelottavaksi tai uhkaavaksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 206.) Tällainen tilanne voi johtaa haastattelussa siihen, että haastateltava ei välttämättä vastaa kysymyksiin totuudenmukaisesti. Hän voi toimia näin myös tiedostamattaan. Haastateltava saattaa liioitella esimerkiksi omaa elämäntilannettaan tai asemaansa yhteiskunnassa. Toisaalta hän voi jättää kertomatta henkilökohtaisista ongelmistaan, kuten taloudellisista ongelmista tai sairauksista.

Tässä tutkimuksessa käytämme ensisijaisena aineistokeruumenetelmänä teema-haastattelua, jota kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Se on puolistrukturoitu menetelmä sen vuoksi, että haastattelun teema-alueet ovat kaikille samat. Teemahaastattelussa ei ole kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä, toisin kuin strukturoidussa lomakehaastattelussa. Verrattuna syvähaastatteluun,

teemahaastattelu ei ole niin vapaa. Teemahaastattelu etenee tiettyjen teemojen mukaisesti, mikä auttaa tuomaan tutkittavien äänen kuuluviin ja vie tutkijan näkökulmaa kauemmaksi. Teemahaastattelussa on keskeistä, että muun muassa ihmisten tulkinnat asioista otetaan huomioon. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.)

6.3.2 Havainnointi

Haastattelussa saadaan selville, miten haastateltavat ajattelevat tai uskovat. Havainnoinnin kautta saadaan kuitenkin selville, toimivatko haastateltavat niin kuin ovat kertoneet toimivansa. (Hirsjärvi ym. 2009, 212.) Ammattistartissa olimme mukana muun muassa oppitunneilla ja näin havainnoimme nuoria ja heidän käyttäytymistään. Vertasimme havaitsemaamme siihen, mitä nuoret olivat yksittäin meille haastattelussa kertoneet. Emme kuitenkaan käyttäneet havainnointia säännöllisesti, vaan se toimi ikään kuin tukea antavana menetelmänä haastattelujen rinnalla.

Havainnoinnin etuna on se, että tutkija voi saada välitöntä tietoa, miten esimerkiksi yksiköt ja ryhmät käyttäytyvät. Havainnoinnin kautta päästään käsiksi luonnollisiin toimintaympäristöihin, sillä se on todellisen elämän tutkimista. Mikäli haastateltavat eivät ole halukkaita kertomaan haastattelijalle kaikkea, sopii havainnointi hyvin aineistonkeruumenetelmäksi. Menetelmää on kuitenkin kritisoitu siitä, että havainnoijan läsnäolon vuoksi tutkittavat eivät käyttäydy samalla tavalla kuin jos havainnoija ei olisi paikalla. (Hirsjärvi ym. 2009, 213.)

6.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusta tehtäessä on aina tarkoitus arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Tähän liittyy se, että tutkimuksessa pyritään välttämään näin virheiden syntymistä. Kuitenkin syntyy vaihtelua tulosten luotettavuuden ja pätevyyden välillä. On olemassa erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja arvioida luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.)

Reliaabelius merkitsee mittaustulosten toistettavuutta. Tämä voidaan todeta eri tavoin. Jos kaksi tutkijaa saa saman tuloksen tai jos samaa henkilöä tutkittaessa saadaan sama tulos eri tutkimuskerroilla, voidaan tuloksia pitää reliaabeleina. Validius on toinen tutkimuksen arvioinnissa käytetty käsite, joka tarkoittaa pätevyyttä. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimusmenetelmä kykenee mittaamaan, mitä sen on tarkoituskin mitata. Aina menetelmät eivät kuitenkaan vastaa todellisuutta, jota kuvitellaan tutkittavan. Voi esimerkiksi olla, että kyselylomakkeen vastaajat ymmärtävät kysymykset eri tavalla kuin tutkija on tarkoittanut. Tuloksia ei voida kuitenkaan pitää pätevinä, jos tutkija edelleen tarkastelee tuloksia oman ajattelumallinsa mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.)

Edellä mainitut termit ovat syntyneet kvantitatiivisen tutkimuksen ympärille ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa nämä käsitteet ovatkin saaneet monenlaisia tulkintoja. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa näitä termejä yritetään välttää, on kuitenkin tärkeää arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä. Tutkijan yksityiskohtainen selostus tutkimuksen kulusta vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta. On tärkeää kertoa tarkasti ja realistisesti aineistonkeruussa olevat elementit, kuten olosuhteet ja paikat, jossa tutkimusta on toteutettu. Lisäksi mainitaan tutkimukseen kulunut aika, mahdolliset häiriötekijät ja virhetulkinnat sekä oma arviointi tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.)

Tutkimuksemme luotettavuutta lisää se, että tutkijoita on kaksi. Tulosten tulkinta on monipuolisempaa, kun tarjolla on enemmän näkemyksiä ja ajattelumalleja. Saimme tehtyä kymmenen haastattelua neljäkymmenen nuoren joukosta, mikä on mielestämme kattava määrä. Kaikki neljäkymmentä nuorta eivät edes olleet samaan aikaan paikalla ja osaa nuorista emme nähneet ollenkaan. Tutkimustuloksista voi myös päätellä sen, että otoksemme oli tarpeeksi kattava, sillä haastateltavien joukossa oli hyvin erilaisia nuoria.

6.5 Tutkimuksen eettisyys

Ihmistieteissä tehtävässä tutkimuksessa, jossa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittaviin, esiintyy erilaisia eettisiä ongelmia, jotka voivat olla hyvin monenlaisia. Tutkimuksen eri vaiheissa tulisi pohtia eettisiä kysymyksiä, joista Kvale (1996, 111) kertoo. Ensimmäisenä tulisi pohtia tutkimuksen tarkoitusta siitä näkökulmasta, kuinka se edistää inhimillistä tilannetta, joka on tutkimuksen kohteena. Suunnitelma on eettisestä näkökulmasta tärkeä siksi, koska sen avulla saadaan tutkittavien henkilöiden suostumus ja taataan luottamuksellisuus. Itse haastattelutilanteessa otetaan huomioon se, mitä tilanne voi aiheuttaa haastateltaville. Lisäksi saatujen tietojen luottamuksellisuus tutkitaan. Aineiston purkamisessa eli litteroinnissa tulisi tarkasti noudattaa tutkittavien lausumia asioita, mikä lisää luottamuksellisuutta. Analyysivaiheessa olisi eettisesti tärkeää, että tutkimusaineisto voitaisiin analysoida sekä syvällisesti että kriittisesti. Tutkimuksessa oleva tieto ja tulokset tulisi esittää niin varmana kuin todennettuna kuin mahdollista. Viimeiseksi tutkimustulosten raportoinnissa on otettava huomioon luottamuksellisuus sekä seuraukset, joita tutkimus voi aiheuttaa haastateltaville, heitä koskeville ryhmille sekä instituutioille. (Kvale 1996, 111.)

6.6 Tutkimuksen suorittaminen

Tutkimusprosessimme lähti käyntiin syksyllä 2009, kun otimme yhteyttä sähköpostitse ammattistartin vastuupettaja Virpi Lammassaareen. Olimme kuulleet opettajaltamme, että ammattistartti ottaisi mielellään opiskelijoita harjoitteluun tai tekemään opinnäytetyötä. Ensin tapasimme vastuupettajan kolme kertaa syksyn aikana käytännön asioiden sekä lupa-asioiden tiimoilta. Samalla saimme nähdä sen ympäristön, jossa ammattistartti toimii. Lokakuussa kirjoitimme ammattistartin opiskelijoiden huoltajille kirjeen (Liite 1), jossa kerroimme opinnäytetyöstämme ja siihen liittyvistä haastatteluista. Koska osa ammattistartin nuorista on alaikäisiä, meidän täytyi pyytää huoltajien suostumus haastatteluihin osallistumiseen. Korostimme kirjeessä luottamuksellisuutta sekä vaitiolovelvollisuuttamme, koska sosiaalialaa ja tutkimustoimintaamme ohjaa muun muassa laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (L 22.9.2000/812).

Tapasimme ammattistartin opiskelijat ensimmäisen kerran 13.1.2010, josta lähtien olimme siellä säännöllisesti kuuden viikon ajan 2-4 päivää viikossa. Tarkoituksenamme oli aluksi tutustua nuoriin ja ammattistartin arkeen. Olimme tunneilla mukana auttamassa ja ohjaamassa, mutta välillä ainoastaan seurasimme ja havainnoimme nuorten tuntityöskentelyä. Joihinkin nuoriin onnistuimme luomaan hyvän kontaktin, mutta tutustuminen osaan nuorista jäi etäisemmäksi. Teimme koulutuskeskus Sedun johtaja Reija Lepolalle tutkimuslupa-anomuksen (Liite 2). Saimme tutkimuslupapäätöksen maaliskuussa (Liite 3).

Kun menimme tammikuussa ammattistarttiin, vanhemmilta oli tullut viisi haastattelulupaa. Tämän vuoksi päätimme laatia vanhemmille muistutukseksi uuden kirjeen (Liite 4), koska oli jo kulunut jonkin aikaa edellisen kirjeen lähettamisestä ja monet olivat saattaneet jo unohtaa kirjeemme. Tämä tuotti tulosta, koska saimme tammikuussa 2010 neljä uutta haastattelulupaa. Sovimme ensimmäisen haastattelun poikkeuksellisesti koulullemme sosiaalialan yksikköön, mutta haastateltava joutui kuitenkin perumaan sen kyseiseltä päivältä. Tästä opimme, että haastattelut kannattaa tehdä ammattistartin tiloissa, koska se on nuorille tuttu ja turvallinen paikka – sinne on helppo tulla.

Ensimmäiset haastattelut saimme tehtyä viikolla 4, jolloin haastattelimme kolmea opiskelijaa. Haastattelut pidettiin ammattistartissa rauhallisessa ja suljetussa tilassa. Annoimme jokaiselle nuorelle ennen haastattelua nähtäväksi haastattelukysymykset, jotka aioimme esittää. Haastattelut kestivät vaihtelevasti 15–30 minuuttia. Seuraavat kolme haastattelua teimme viikolla 5, jolloin haastattelimme taas kolmea opiskelijaa. Kahden ensimmäisen haastattelun jälkeen muokkasimme hieman haastattelukysymyksiä (Liite 5) ja lisäsimme sinne muutaman uuden kysymyksen, jotta haastatteluaineisto vastaisi paremmin tutkimuskysymyksiimme.

Toinen meistä (Laura) teki samalla opintoihimme liittyvän valtaistavien sosiaalityön menetelmien harjoittelun ammattistartissa. Yhtenä päivänä viikossa Laura piti luovien toimintojen valinnaiskurssia, joka oli tarkoitettu tytöille. Sieltä saimme yhden haastateltavan. Laura antoi myös kaikille ammattistartin nuorille tehtävän, jossa heidän piti miettiä asioita, joita haluaisi itse muuttaa omassa elämässään sekä

piirtää oman elämänsä puu. Puun latvoihin tuli kirjoittaa sellaisia asioita, joita toivoi ja näki omassa tulevaisuudessaan.

6.7 Laadullisen tutkimuksen analysoinnin periaatteet

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa, erityisesti sellaisissa, joissa kerätään aineistoa eri vaiheissa ja eri menetelmin, analyysiä ei tehdä vain yhdellä kerralla vaan sitä tehdään rinnakkain tutkimusprosessin edetessä. Analysointia voidaan toteuttaa eri tavoin. Pääperiaatteena on se, että analyysitapa on sellainen, joka parhaiten vastaa ongelmaan tai tutkimustehtävään. Nimenomaan laadullisessa tutkimuksessa analyysi koetaan haastavaksi. Mielenkiintoisuutta analyysivaiheeseen tuo kuitenkin aineiston elämänläheisyys. Tutkijan aineisto voi olla valtava ja hän voi käyttää sen analysoimiseen viikkoja, jopa kuukausia. Kaikkea kerättyä materiaalia ei kuitenkaan yleensä pystytä käyttämään hyväksi, eikä kaikkea tarvitse analysoida. Tuloksien analysoinnin jälkeen tutkimus ei ole valmis, vaan tuloksia pitää vielä tulkita ja selittää. Tulkinta on sitä, että analyysin tuloksia pohditaan ja niistä tehdään omia johtopäätöksiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 219–220.)

Tavallisimpia analysointimenetelmiä ovat teemoittelu, diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi. Tässä tutkimuksessa käytämme analysointitapana teemoittelua. Siinä tarkastellaan niitä tiettyjä aineistosta nousevia aiheita, joita tutkitaan ja jotka ovat yhteisiä haastateltaville. Tutkijalla on vastuu haastattelujen ja haastateltavien tulkitsemisesta, koska on hyvin epätodennäköistä, että tutkittavat ilmaisisivat saman asian täysin samalla tavalla. Tutkija luokittelee tuon saman asian kuitenkin samaan kategoriaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173.)

Lähdimme analysoimaan tämän tutkimuksen aineistoa teema kerrallaan. Teemat ovat siis koulutus, työ ja tulevaisuus. Käsittelemme lisäksi ammattistarttia yhtenä teemana, vaikka se tutkimuskysymyksissä sisältyy edellä mainittuihin pääteemoihin. Luimme keräämäämme aineistoa useaan kertaan ja poimimme sieltä vastauksia tutkimuskysymyksiin. Annoimme jokaiselle teemalle oman värin analysointivaiheen helpottamiseksi. Etenimme haastattelukysymys kerrallaan teemoittain, ja etsimme aineiston vastauksista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Ammattistartissa oli alkuvuodesta 2010 kirjoilla 39 opiskelijaa. Heistä tyttöjä oli 14 ja poikia 25. Iältään nuoret olivat 16–20-vuotiaita. Eniten joukossa oli 17-vuotiaita (22) ja toiseksi eniten 18-vuotiaita (12). Loput 5 nuorta olivat 16-, 19- ja 20-vuotiaita. Valtaosa nuorista oli kotoisin Seinäjoelta, mutta myös muualta, kuten Alajärveltä, Ilmajoelta, Vaasasta, Kuortaneelta, Isokyröstä, Virroilta ja Lapualta on opiskelijoita ammattistartissa.

Tutkimuksemme tarkoituksena on saada vastauksia, miten ammattistartin nuoret suhtautuvat koulutukseen, työhön ja tulevaisuuteensa. Tutkimuksemme osallistui kymmenen (10) nuorta, viisi tyttöä ja viisi poikaa. He ovat iältään 16–18-vuotiaita. Suoraan peruskoulusta ammattistarttiin tuli neljä nuorta, kun taas kuusi tutkittavaa oli keskeyttänyt ammatilliset perusopinnot tai lukiokoulutuksen.

7.1 Nuorten suhtautuminen koulutukseen

Haastattelun alussa kysyimme nuorilta heidän kokemuksiaan peruskoulusta ja miltä opiskelu siellä tuntui. Kahdelta ensimmäiseltä tutkittavalta emme kysyneet tätä ollenkaan, koska täydensimme haastattelukysymyksiä kahden ensimmäisen haastattelun jälkeen. Toinen heistä kuitenkin kertoi muussa yhteydessä, että peruskoulu oli hänen mielestään teoreettista ja ikävystyttävää. Kahdeksasta nuoresta puolet kertoi, että oli viihtynyt ihan hyvin peruskoulussa. Kahdella nuorista oli selkeästi negatiivisempi suhtautuminen opiskeluun peruskoulussa esimerkiksi. Joillakin opiskelumotivaatio taas vaihteli.

”No sellasta enimmäkseen hengailua. -- Joihinkin aineisiin on toki tehty enemmän töitä ja panostettu kuin toisiin.” (Nuori 9.)

”Semmoselta ku sai opiskeltua paremmin, kun siel oli opettajat koko ajan käyttämäs perään et tekee jotain.” (Nuori 8.)

Suurin osa nuorista piti koulutuksen merkitystä melko tärkeänä. Yksi piti koulutusta todella tärkeänä ja kaksi ajatteli koulutuksen olevan vähemmän tärkeä asia. Koulutuksen tärkeyttä perusteltiin sillä, että sen avulla saa ammatin ja pääsee paremmin työelämään. Kaikille nuorille koulutus ei kuitenkaan ole niin merkittävä asia. Tätä perusteltiin muun muassa sillä, että elämässä pärjää jotenkin muutenkin.

”Noo en mä nyt sitä kovin tärkeenä koe, kyllä nyt jotenki muutenki pärjää elämäs, vaikkei jotenki koulutus oo sillee. -- Kyllä sossusta saa rahaa aina.” (Nuori 6.)

”Ei sitä välttämättä koulutusta tarvitse, että... sä opiskelet kolme vuotta jotain tyyliin merkonomia ja sitte kuitenkin työssä sun tarttee puol kuukautta opetella, niin sä tiedät mitä siellä tarttee tehdä. Sitä mä en oikein tajua.” (Nuori 10.)

Selvitimme myös nuorten ajatuksia siitä, kuinka koulutus heidän mielestään vaikuttaa ihmisen elämään. Kuusi nuorta vastasi koulutuksen antavan paremmat mahdollisuudet saada työtä. Muutama nuori sanoi koulutuksen vaikuttavan siihen että saa paremmin palkkaa ja elättää perheensä. Pääasiassa nuoret siis ajattelivat koulutuksen vaikuttavuuden liittyvän parempaan työn saantiin ja palkkaan. Erään nuoren vastaus oli hieman ristiriitainen, koska hän kertoi koulutuksen vaikuttavan paljon ihmisen elämään, mutta hän itse ei pitänyt koulutusta kovinkaan tärkeänä. Koulutuksella ajateltiin olevan myös muita vaikutuksia kuin paremman työpaikan ja palkan saaminen, tosin melko harva nuori toi näitä muita koulutuksen vaikutuksia esiin.

”No kyllähän sitte on tietoa enemmän tehdä asioita ja ihmisetkin tavallaan pitää arvossa ku on johonkin kouluttautunu. Osaa oman asiansa sitten.” (Nuori 9.)

Olimme tutkimuksessamme kiinnostuneita myös siitä, kuinka nuoret näkevät oman koulutuspolkunsä ja kuinka selkeä se heille itselleen on. Tässä tutkimuksessa tarkoitamme koulutuspolulla nimenomaan peruskoulun jälkeen tapahtuvaa kouluttautumista, kunnes nuori saavuttaa työelämän. Ammattistartin nuorista puolet kertoi koulutuspolun olevan heille hyvin selkeä. Neljällä nuorella ajatukset koulutuspolusta olivat melko selkeät ja yhdellä nuorella koulutuspolku oli vielä epäselvä. Ne nuoret, joilla koulutuspolku oli hyvin selkeä, osasivat sanoa tarkasti, mihin kouluun ja minne paikkakunnalle aikovat hakea. He vaikuttivat paljon motivoituneemmilta ha-

kemaan haluamaansa koulutukseen kuin muut. Ne nuoret, joille koulutuspolku oli melko selkeä, osasivat sanoa alan, mikä heitä kiinnostaa, mutta eivät maininneet tarkemmista suunnitelmistaan. Epäselvän koulutuspolun omaava nuori tiesi kyllä, mikä ala häntä kiinnostaa, mutta koulutuspolusta kysyttäessä hänellä ei kuitenkaan ollut selvää käsitystä suunnitelmistaan.

Haastateltavista kolme nuorta aikoo hakea tämän kevään yhteishaussa nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja -koulutukseen. Kaksi nuorta aikoo merkonomiksi. Muiden nuorten kiinnostuksen kohteita olivat lastenohjaajalinja, logistiikka, autoala, rakennusala ja hierojan koulutus. Kolmelle nuorelle oli selvinnyt ammattistartissa, mille alalle he haluavat hakea. Peruskoulun viimeiseltä luokalta ja viime yhteishausta saakka kolme nuorta oli tiennyt mihin koulutukseen he haluaisivat. Yksi nuori kertoi tienneensä jo alakoulussa oman kiinnostuksen kohteensa koulutuksen suhteen. Toinen nuori oli tiennyt sen jo yläkoulun seitsemänneltä luokalta asti. Kaksi muuta nuorta eivät osanneet sanoa tarkkaa aikaa siihen, kuinka kauan ovat tienneet, mihin koulutukseen he tähtäävät. Vaikka vastaukset kuulostivat epämääräisiltä, he kuitenkin kertoivat, että ovat tienneet sen melko kauan.

Haastattelimme nuoria siitä, ovatko he saaneet ammattistartista apua omiin koulutussuunnitelmiinsa ja millaista apu on ollut. Nuoret kokivat saaneensa ammattistartista tietoa eri aloista ja apua sopivan koulutuspaikan löytämiseen. Lisäksi apua ovat antaneet tutustumisviikot ammatilliseen koulutukseen, TET- eli työelämään tutustumisjaksot sekä mahdollisuus numeroiden korottamiseen. Puolet haastateltavista myös kertoi ammattistartilla olleen vaikutusta koulutuspaikan valintaan. Näistä nuorista kahdelle nimenomaan TET- jakso ammattistartin aikana antoi varmuuden koulutuspaikan valitsemiseen. Kolme muuta nuorta eivät maininneet sen tarkemmin, miten ammattistartti on vaikuttanut heidän koulutuspaikkansa valintaan.

Yllättävää oli se, että muutamat niistä nuorista, jotka kokivat saaneensa ammattistartista apua koulutuspaikan valintaan, eivät kuitenkaan osanneet sanoa, millaista apua ovat ammattistartista saaneet omiin koulutussuunnitelmiinsa. Nuoret ehkä ymmärsivät kysymyksemme ammattistartin avusta eri tavalla kuin me olimme aja-

telleet. Tulimme siihen tulokseen, että he ajattelevat avun olevan enemmänkin konkreettista apua. TET-jaksot ja se, että ammattistartilla on ollut vaikutusta koulutuspaikan valintaan, ovat kuitenkin mielestämme myös eräänlaisia avun muotoja.

Kysyimme nuorilta, kuinka tärkeää heille on päästä ensi syksynä opiskelemaan ja mitä he aikovat tehdä sen eteen, että pääsisivät haluamaansa kouluun. Tämän kysymyksen lisäsimme vasta kahden ensimmäisen haastattelun jälkeen, joten vastaajia oli kahdeksan. Puolet tähän kysymykseen vastanneista kertoi kouluun pääsemisen olevan todella tärkeä asia.

”No mä oon nytte niinku istunu hiljaa ja tehny tehtäviä ja yrittäny olla aktiivinen ja nostattaa niitä numeroita justiin niin.. se on mulle niinku tärkeää, mun pitäis nyt päästä sinne --.” (Nuori 4.)

Kolme nuorista vastasi kouluun pääsemisen olevan melko tärkeää ja yhdelle nuorelle asia ei ollut niinkään tärkeä. Eräs nuori, jolle kouluun pääseminen ensi syksynä oli melko tärkeää, ajatteli, että hän ei panosta paljoakaan tämän hetkiseen opiskeluun ammattistartissa. Hän ajatteli keskittyvänsä koulunkäyntiin vasta sitten, kun on päässyt haluamaansa opiskelupaikkaan.

”No yrittää vähän petrata täällä, mutta... ehkä sitte että ku oikeesti on siellä koulussa, voi petrata kunnolla, ku sinne oikeesti halua ja haluis niinku semmoseen työhön.” (Nuori 8.)

Numeroiden nostaminen vaikutti olevan päällimmäinen asia, jonka nuoret tekevät sen eteen, että pääsevät opiskelemaan. Kaksi nuorta mainitsi, että ainoastaan olemalla läsnä ammattistartissa voi saada yhteishaussa tarvittavat lisäpisteet ja saada näin paremmat mahdollisuudet päästä haluamaansa kouluun.

”No eipä täällä tarvi muuta tehdä ku istua täällä ammattistartissa, niin ne opintoviikot, ja sit saa lisäpisteitä ja helposti pääsee sinne.” (Nuori 10.)

Havaintamme ammattistartissa ollessamme, että monet muutkin nuoret ajattelivat tällä samalla tavalla, mutta eivät sitä kertoneet haastatteluvaiheessa. Tämä ajattelutapa kuitenkin näkyi koulussa heidän käyttäytymisessään ja suhtautumisessaan koulunkäyntiin. Nuoret saattoivat usein turhautua tunneilla, koska oppituntien ai-

heet ja opettajien antamat tehtävät olivat heidän mielestään hyödyttömiä. Tämä turhautuminen purkautui häiritsevänä käyttäytymisenä. Nuoret olisivat halunneet enemmän mahdollisuuksia korottaa numeroita, mutta tilaisuuden tullen he kuitenkin saattoivat jättää mahdollisuuden käyttämättä eivätkä antaneet arvoa numeroiden korottamismahdollisuuksille.

7.2 Nuorten suhtautuminen työhön

Työhön liittyen tiedustelimme aluksi nuorten työhistoriaa. Kuusi nuorista ei ole ollut aikaisemmin kesätöissä, mutta jokaisella heillä oli kokemusta peruskoulun ja ammattistartin TET-jaksoista. Viidellä nuorella oli kokemusta palkkatyöstä, joka oli ollut joko kesätyötä tai muuta palkkatyötä. Kaikilla haastateltavilla oli siis jotain kokemusta työnteosta.

Suurin osa nuorista koki, että heidän perheessään arvostetaan työtä ja työnteosta pidetään. Kolme nuorta mainitsi saaneensa sellaisen kuvan, että työtä tehdään sen vuoksi, että saadaan rahaa. Yksi nuori koki, että hänen perheessään ei paljon puhuta työstä eikä se ole mitenkään tärkeää. Toinen nuori taas kertoi, ettei tietoisesti ota perheensä työnteon kautta minkäänlaista kuvaa, koska hän on huomannut vanhempansa työnteon olevan niin raskasta. Toisaalta työnteosta ei välttämättä saa minkäänlaista kuvaa, jos perheessä on työttömyyttä.

”Joo kyllä sitä arvostetaan mutta en mä periaatteessa minkäänlaista kuvaa siitä oo saanu ku (vanhempi) ei oo töissä.” (Nuori 7.)

Kysyimme nuorilta heidän omia mielikuviaan siitä, mikä merkitys työllä on ihmisen elämään. Kaikki haastateltavat vastasivat, että työstä saadulla rahalla on suuri merkitys. Rahan lisäksi mainittiin, että työstä saa elämäkokemusta, oppii uutta, saa uusia kavereita ja tekemistä.

-- että on jotain aktiviteettia elämässä, ei oo ihan tyhjän päällä elämässä... rahaluukulla tuolla kelalla... (Nuori 9.)

Viisi nuorta oli sitä mieltä, että työ on heidän elämässään melko suuressa arvossa. Eräs nuorista sanoi, että työn arvostus kyllä kasvaa tulevaisuudessa, mutta tällä hetkellä se ei vielä ole niin suuri asia. Toinen puolestaan mainitsi, ettei hän pidä työtä niin suuressa arvossa. Toiselle työ synnytti ristiriitaisia ajatuksia:

”Semmonen pakollinen paha. En mä tiä, sillai ehkä sitte jos oikeesti tykkää siitä työstä, niin sit se voi olla ihan kivaa.” (Nuori 8.)

Suurin osa nuorista perusteli työn merkitystä itselle sillä, että työstä saa rahaa ja sillä elättää sekä itsensä että perheensä. Eräs nuori ei kuitenkaan pitänyt työssä itselleen niin suuressa arvossa ja perusteli sitä kysymällä, miksi kaikkien ihmisten pitäisi elää samanlaista elämää ja tehdä asiat samalla tavalla, esimerkiksi käydä töissä. Kyseinen nuori kuitenkin arveli menevänsä työelämään, mutta hän ei haluaisi tehdä koko ajan samaa työtä. Hänen mielestään työn tekemiselle on olemassa muitakin vaihtoehtoja – tekemällä kaikkea, mitä tulee mieleen ja elämällä sosiaalivakuutuksilla. Eräs nuori oli oivaltanut työn merkityksen oman kokemuksen kautta.

”-- sitte ku sai tosiaan sen niinku että tiliotteen ittelensä että mä oon ite ansainnu tän rahan, niin kyl sen tiesi.”(Nuori 1.)

Olimme myös kiinnostuneita kuulemaan, mitä nuoret odottavat työelämältä. Kysimme nuorilta, millainen heidän mielestään on ihannetyöpaikka. Työtehtävien suhteen kaksi nuorista toivoisi, että työ olisi mielekästä ja viihtyisää. Toinen nuori mainitsi, että työ voisi olla luovaa ja että työssä olisi mahdollisuus toteuttaa itseään. Eräs nuori sanoi, että on tärkeää, että työpaikalla saa olla oma itsensä. Kolme nuorta mainitsi työyhteisön olevan merkityksellinen työn viihtyvyyden kannalta.

”-- no sitte justii no työkaverit --, niitten kans voi jutella ja -- vaikka vapaa-ajalla olis kaveria ja niinku että ei vaan töissä näkis, ja näkis vapaa-ajallakin ja lähtis johonkin jotakin sellasta...” (Nuori 1.)

Työaikaan liittyen kolmelle nuorelle ei ollut väliä, minkälaiset työajat työssä on. Yksi nuorista mainitsi säännöllisen työajan ja kaksi nuorta ei haluaisi aamuherätyksiä joten he olivat kiinnostuneita ilta- tai yötyöstä. Yksi nuorista haluaisi vuoro-työn:

”Justiin tuommonen vuorotyö sopis kans mulle. Mä en ainakaan semmoseen noidankehään viitti mennä, et se on joka ikinen päivä, arkipäivä mennään kaheksaks ja tullaan neljältä niin se ei oikeen mua ihan innosta.” (Nuori 10.)

Tiedustelimme nuorilta hyvän työntekijän ominaisuuksista. Vastaukset olivat hyvin monipuolisia. Nuoret mainitsivat hyvän työntekijän olevan muun muassa reipas, oma-aloitteinen, sosiaalinen, vastuullinen, pirteä, motivoitunut, rehellinen ja ahkera. Nuorten mielestä hyvä työntekijä tekee työnsä kunnolla ja ei hermostu heti, jos asiat menevät pieleen. Lisäksi mainittiin, ettei työntekijän pidä luovuttaa heti ensimmäisen työpäivän jälkeen, vaikka työ olisi raskasta. Nuoret myös katsovat, että työlle tulisi omistautua ja työpaikalle pitäisi tulla ajoissa. Tullakseen hyväksi työntekijäksi ihmisen tulisi nuorten mielestä yrittää suoriutua työtehtävistä parhaansa mukaan. Lisäksi eräs nuori mainitsi, että työntekijän pitäisi ansaita luottamus.

Ammattistartissa nuorilla on mahdollisuus osallistua Nuori Yrittäjyys –toimintaan. Kaksi nuorta mainitsikin tämän toiminnan antavan valmiuksia työelämään, koska yrittäjyystoiminnasta saa konkreettisen kuvan siitä, millaista työnteko on. Puolet haastateltavista ei kuitenkaan osannut sanoa, saako ammattistartista hyvän työntekijän valmiuksia. Nuoret saattoivat ymmärtää kysymyksemme toisella tavalla kuin olimme ajatelleet, sillä ammattistartissa puhutaan tunteilla kuitenkin melko paljon työelämävalmiuksista. Muutama nuori oli selvästi ymmärtänyt, että ammattistartin säännöt esimerkiksi käyttäytymisestä harjaannuttavat näitä taitoja myös työelämää varten.

”No opettelee täällä et tulee ajois kouluun ja näin, niin sit menee töihinki ajois ja sillä lailla.” (Nuori 6.)

”No pitää olla fiksusti ettei ala esittää siellä mitään.” (Nuori 7.)

Havaitsimme kuitenkin ammattistartissa ollessamme, että nuorilla oli melko huoleton asenne esimerkiksi käyttäytymisen ja kouluuntuloaikojen suhteen. Suurin osa nuorista tuli kouluun myöhässä ja tauoillekin oppilaat saattoivat mennä silloin, kun heistä tuntui siltä. Monet nuoret siis tulivat ja menivät noudattamatta yhteisesti sovittuja aikatauluja. Tämä asia lisäsi levottomuutta nuorten keskuudessa ja aiheutti myös ristiriitatilanteita henkilökunnan kanssa. Vaikka osa nuorista kertoi haas-

tattelutilanteessa tietävänsä, kuinka heidän tulisi käyttäytyä, heidän käytöksensä oli kuitenkin ristiriidassa tämän tietämyksen kanssa.

7.3 Nuorten ajatuksia tulevaisuudesta

Tulevaisuus näyttää hyvältä ja valoisalta viiden nuoren kohdalla heidän omasta mielestään. Hyvä tulevaisuudennäkymä syntyi kolmelle nuorelle siitä, että heillä on joku päämäärä, esimerkiksi kouluun pääseminen. Kolme nuorista ei osannut sanoa, miltä heidän tulevaisuutensa tällä hetkellä näyttää, sillä he eivät olleet mietti-neet sitä. Kaksi heistä sanoi, ettei edes halua turvautua tulevaisuuden pohtimi-seen, koska se tuntuu heistä turhalta.

”En mä oikeen tiedä, en mä oo sellanen joka turvautuu tulevaisuuden ajattelemiseen, kyllä se sieltä tulee.” (Nuori 9.)

Tulevaisuudelta nuoret toivoivat ja odottivat hyvin erilaisia asioita. Neljä nuorta toivoi pääsevänsä kouluun ja saavansa ammatin. Kolme näistä nuorista mainitsi lisäksi sen, että saisi töitä. Töitä toivoi myös yksi muu nuori, mutta hän ei mainin-nut mitään muuta. Pelkkää koulutuspaikkaa toivoi myös yksi nuori. Kaksi haasta-teltavaa kertoi odottavansa hyvää elämää ja tulevaisuutta ja toinen heistä toivoi myös terveyttä. Eräs toinenkin nuori toivoi tulevaisuudeltaan terveyttä. Tulevai-suudelta toivottiin myös muun muassa itsenäistymistä, oman perheen perustamis-ta, muuttoa toiselle paikkakunnalle ja että saisi tehdä itselle tärkeitä asioita. Odo-tukset ja toiveet tulevaisuuden suhteen olivat siis hyvin erilaisia:

”-- no hyvää tulevaisuutta, niinku että ei mitään, että tapahtus mitään huonoo tai kenellekään sattuu mitään tai itelle tulee jotain huonoja asioita.” (Nuori 4.)

”Kuppi kahvia, terassi, sytkä ja röökiaski, se on se just.. Ei siinä muuta sitte.” (Nuori 10.)

Tutkimuksen suorittamisvaiheesta kertoessamme mainitsimme, että toinen meistä (Laura) teki samalla valtaistavien sosiaalityön menetelmien harjoittelun ammattis-tarttiin. Hän teetti nuorilla tehtävän, jossa nuorten piti piirtää puu ja sen latvoihin

kirjoittaa asioita, joita näki ja toivoi näkevänsä omassa tulevaisuudessaan. Tehtävään osallistui kymmenen paikalla ollutta nuorta. Näiden nuorten joukossa oli myös niitä, jotka eivät osallistuneet haastatteluihimme. Yli puolet nuorista kirjoitti toivovansa saada hyvän työpaikan ja kaksi nuorta mainitsi opiskelun tulevaisuudessaan. Myös oma koti oli monella nuorella haaveena. Muut vastaukset liittyivät muun muassa kavereihin, vapaa-aikaan ja täysi-ikäisyyteen.

Meitä kiinnosti myös saada selville, minkälaisia unelmia ammattistartin nuorilla on. Tähänkin nuoret vastasivat hyvin monella tavalla. Neljä heistä ei osannut sanoa, millaisia unelmia heillä on. Yksi haastateltava kertoi unelmoivansa omasta koirasta, toinen taas omasta talosta ja perheestä. Muita unelmia nuorilla oli muun muassa päästä tekemään työtä alalla, joka kiinnostaa, tulla huippu-urheilijaksi ja matkustaa ulkomaille. Eräällä nuorella ei ollut mitään pitkän tähtäimen unelmia, vaan hän kertoi hetkellisesti haaveilevansa esimerkiksi tietokoneesta.

”No en mä nyt niin tärkeänä aattele jotain unelmaa. Se on ihan huuhaata, ruvetaan aattelemaan jotain suurta linnaketta tai jotain tällasta, mut jos sillä jaksaa työskennellä niin antaa mennä, mutta ei se mua oikeen innosta.” (Nuori 10.)

Kaikki nuoret kokivat, että he voivat itse vaikuttaa omiin valintoihinsa ja tulevaisuuteensa. Muutama nuori sanoi kuitenkin, että joihinkin asioihin ei voi itse vaikuttaa. Nuorten mielestä erityisesti koulutuspaikan ja ammatin valitsemiseen voi vaikuttaa omilla valinnoillaan. Yksi nuori ajatteli, että täytyy tehdä ja kokeilla erilaisia asioita esimerkiksi TET:ssä ja toinen sanoi, että itselle tärkeiden asioiden eteen on tehtävä töitä. Omiin valintoihin ja tulevaisuuteen voi myös vaikuttaa valitsemalla, miten esimerkiksi käyttäytyy.

”Voin tietenkin, no opiskelemalla kunnolla ettei pistä aivan kaikkea miten sattuu.” (Nuori 7.)

Kysyimme nuorilta, saavatko he ammattistartista tukea ja neuvoja ja millaisia ne ovat. Kaikki nuoret tiesivät, että ammattistartin henkilökunta on valmis auttamaan ja antamaan neuvoja tarvittaessa. Yhdeksän nuorta kertoi saavansa ammattistartista tukea ja neuvoja, mutta yksi nuori sanoi, ettei tarvitse neuvoja, koska hän tietää jo, mitä hän tekee tulevaisuudessa. Nuoret kokivat tuen liittyvän opiskeluasioi-

hin, muun muassa tiedonsaantiin, hakutapoihin, numeroiden korottamiseen, oman opiskelupaikan löytämiseen ja siihen, kuinka elämässä toimitaan. Lisäksi nuoret kokivat ammattistartista saadun tuen olevan keskustelua opettajien kanssa erilaisiin asioihin liittyen.

”Saan saan, vähän kaikkeen liittyvää, perheeseen ja justiin koulutukseen ja kaikkiin, mikä ei edes liitykään kouluun.” (Nuori 7.)

Nuoret kertoivat saavansa tukea perheeltä ja kavereilta. Mukana oli myös poikkeuksellinen mielipide: eräs nuori kertoi, ettei tarvitse tukea perheeltä tai kavereilta, sillä hän tekee itse omat valintansa. Nuorten saama tuki perheeltä ja kavereilta oli kannustamista, keskustelua, ilojen ja surujen jakamista, ystävyyttä ja sitä, ettei tarvitse olla yksin.

”Kyllä nyt vähä kavereiden kanssa juttelen, jos on jotaki vaikeita juttuja. Sitte niinku se just ettei niinku tarvi olla yksin, et on niitä kavereita siinä ympärillä --”. (Nuori 8.)

Suurimmalle osalle nuorista perhe oli tärkein asia, kun kysyimme, mitä asioita he pitävät elämässään tärkeinä. Muutama nuori kertoi saaneensa nimenomaan perheeltään kannustusta siihen, että saa itse päättää, mihin koulutukseen hakeutuu. Eräs nuori kuvaili asiaa siten, etteivät vanhemmat ohjaa väkisin tiettyyn koulutukseen.

”-- kun tiedän sellasiakin vanhempia, jotka niinku että joo sä meet lukioon ja sen jälkeen sä meet lääkikseen ja sitte susta tulee joku huip-pukirurgi ja näin, ni meillä ei oo sellasta onneks. Mä oisin kyllä varmaan sitte jo lähteny siinä vaihees jos olisivat pakottaneet lukioon, mä olisin varmaan pakannu kamani ja lähteny siinä vaihees, että mä en oo mikään sellanen lukiotyyppi et mä en niinku. Kyllä mä oon niinku sillee, että äitee antaa päättää kyllä niinku aikalailla sillee, et mä saan ite päättää, äitee sitte yrittää niinku tukee ja kannustaa siihen mitä tekee.” (Nuori 1.)

Kolmelle nuorelle kaverit ovat tärkeysjärjestyksessä ensimmäisenä. Puolet nuorista kuitenkin koki, että kaverit ovat heille toiseksi tärkeimpiä. Koulutus oli monen kohdalla kolmantena. Nuorille ihmissuhteet ovat selkeästi tärkeämpiä kuin koulu-

tus ja työelämä. Muita asioita, joita nuoret pitivät tärkeinä elämässään, olivat oma hyvinvointi, tulevaisuus, koti, urheilu sekä vapaa-aika. Myllyniemen vuonna 2008 tekemässä nuorisobarometrissa nuorilta kysyttiin kuinka tärkeinä he pitivät esimerkiksi perhettä, ystäviä ja opiskelua. Barometrissa kävi ilmi, että 82 % nuorista piti erittäin tärkeänä sitä, että voi viettää aikaa perheen ja läheisten kanssa. Ystävien ja kavereiden kanssa vietettyä aikaa piti erittäin tärkeänä 78 % nuorista. Nuorisobarometrin mukaan opiskelu ja koulumenestys olivat vasta kuudennella sijalla siinä, mitä nuoret pitävät tärkeänä. Siinäkin 52 % nuorista piti opiskelua vain melko tärkeänä. Opiskelun edelle menivät tärkeysjärjestyksessä itsestä ja kunnosta huolehtiminen, mahdollisuus matkustaa ja nähdä vieraita kulttuureja sekä vapaa-ajan harrastukset. (Myllyniemi 2008a, 106.) Perheen ja ystävien tärkeys näkyi myös ammattistartin nuorten vastauksissa, kun taas opiskelu oli monelle nuorelle nuorisobarometrin tulosten tavoin vähemmän tärkeä asia.

Tiedustelimme myös nuorilta, missä he näkevät itsensä viiden vuoden kuluttua. Monelle nuorelle tämä kysymys oli haastava, sillä heidän oli vaikea kuvitella elämänsä niin pitkälle tulevaisuuteen. Neljä nuorista vastasikin, ettei osaa sanoa, missä ovat viiden vuoden kuluttua. Loput kuusi nuorta ajatteli olevansa joko opiskelemassa tai työelämässä.

7.4 Nuorten kokemuksia ammattistartista

Kuusi nuorta oli tullut ammattistarttiin sen vuoksi, että oli keskeyttänyt joko ammatillisen koulutuksen tai lukion. Näistä nuorista neljä koki, että se ala, jota he olivat opiskelleet, ei ollut heille oikea. Kaksi keskeytti muista syistä. Näitä syitä olivat syrjivät opettajat sekä liian raskaalta tuntuva opiskelu, vaikka ala tuntui omalta. Neljä muuta nuorta tuli ammattistarttiin suoraan peruskoulusta. Kaksi heistä olisi päässyt viime kevään yhteishaussa opiskelemaan ammatilliseen koulutukseen, mutta he päättivät, etteivät ota koulutuspaikkaa vastaan ja päätyivät ammattistarttiin. Toinen heistä olisi viime keväänä saanut opiskelupaikan siltä alalta, mikä häntä tällä hetkellä eniten kiinnostaa, mutta hän ei ottanut paikkaa vastaan, koska ei silloin ollut varma, haluaako sille alalle. Toinen puolestaan jäi yhden pisteen päähän siitä kou-

lutuspaikasta, jonne hän on jo pitkään toivonut pääsevänsä. Hän ei ottanut saamaansa paikkaa vastaan, koska kyseinen ala ei kiinnostanut häntä tarpeeksi.

Puolet haastatelluista oli kuullut ammattistartista joko aiemman koulun opinto-ohjaajalta tai koulukuraattorilta. Yhdeltä nuorelta emme saaneet vastausta, mistä hän oli kuullut ammattistartista. Neljä nuorta sai kuulla joko perheeltä tai sukulaisilta ammattistartista ja yksi heistä oli saanut tietoa myös Internetistä.

Kysyimme nuorilta, minkälaisia odotuksia heillä oli ammattistartista. Kahdelta ensimmäiseltä haastateltavalta emme kysyneet tästä ammattistartti-teemasta lainkaan, koska täydensimme haastattelukysymyksiä näiden haastattelujen jälkeen. Neljä nuorta odotti, että siellä olisi mahdollisuus tutustua erilaisiin ammatteihin ja työelämään sekä löytäisi oman paikan. Yksi nuori odotti, että ammattistartti olisi ikävämpi paikka, kun taas toinen nuori odotti ammattistartista positiivisempia kokemuksia. Kaksi muuta nuorta ei osannut sanoa odotuksistaan.

Tiedustelimme nuorilta myös sitä, millaisella asenteella he olivat tulleet ammattistarttiin. Puolet nuorista oli tullut hyvällä asenteella. Yksi heistä kuitenkin totesi, että joutui myöhemmin pettymään. Yhdellä nuorella ei ollut mitään ajatuksia tullessaan ammattistarttiin. Eräs nuorista tuli sillä asenteella, että ”kattoo mitä tulee täs vastaan”. Toinen taas puolestaan ajatteli seuraavalla tavalla:

”No semmosella että on vähän niinku pakko mennä johonki. Et toivotavasti täältä nyt sitten löytys.” (Nuori 8.)

Meitä kiinnosti myös tietää, mikä nuorten mielestä on ollut parasta ammattistartissa. Kolme heistä mainitsi TET-jaksot parhaana asiana ammattistartissa. Kaksi muuta sanoi, että mahdollisuus numeroiden korottamiseen on ollut parasta. Yksi nuori mainitsi, että ammattistartin kautta hänelle löytyi oma ala. Kaksi nuorta kertoi, että ammattistartin toiminnassa lähes kaikki on yhtä mukavaa. Eräs nuorista mainitsi ruokatauon olevan parasta, koska silloin saa olla hetken rauhassa. Opiskelun suunnittelu mainittiin myös yhtenä parhaana asiana:

”No ehkä se kun saa ite muokata opiskelua sellaseks ku haluaa.”
(Nuori 3.)

Ikävintä ammattistartissa oli kolmen nuoren mielestä luokan huono ilmapiiri. Yksi näistä kolmesta nuoresta kertoi, että kanssaoppilaiden häiritsevä käyttäytyminen tunneilla vaikutti hänen omaan viihtyvyyteensä koulussa ja hän joutui pettymään positiivisiin odotuksiinsa. Toinen puolestaan omien sanojensa mukaan kertoi itse osallistuvansa häiritsevään käyttäytymiseen tunneilla, mikä heikentää luokan ilmapiiriä. Yksi nuori mainitsi ikävänä asiana pakolliset korotusaineet ja toinen taas henkilökunnan toiminnan joidenkin asioiden suhteen. Henkilökuntaa arvosteltiin myös muussakin yhteydessä – erään nuoren mielestä kehitettävänä asiana oli se, että ammattistartissa voisi olla hieman huolettomampaa eikä aina niin tiukkaa.

”No sais kyllä olla vähän leposampaa, että ei tarvi jokaisesta asiasta tulla huutamaan, että voi ihan fiksusti sanoa jos on jotain.” (Nuori 7.)

Osa nuorista odotti henkilökunnalta rennompaa käyttäytymistä, vaikka he itse toisaalta ansaitsivat heitä kohtaan tulleet moitteet ja kritiikin epäasiallisen käytöksensä vuoksi. Neljältä haastateltavalta kysyimme, olivatko he olleet tyytyväisiä ammattistartin henkilökuntaan. Tätä kysymystä ei ollut haastattelukysymysten joukossa, vaan kysyimme tätä vaihtelevasti, kun asia tuli mieleen – siksi vastauksia tuli vain neljältä nuorelta. Kaikki heistä antoivat hyvää palautetta henkilökunnasta. Eräs heistä sanoi, että ammattistartissa on hoidettu asiat hyvin ja siellä on ajettu nuorten etua. Toinen puolestaan mainitsi henkilökunnasta seuraavalla tavalla:

”No ne on niinku pitkästä aikaa oikeen parhaat opettajat. Ne on osannu olla niinku mukana koko ajan ja osaa niinku auttaa, jos tarvii jotain apua jossain. Ne on sellasia mukavia, ku niiden kanssa voi niinku puhua muustaki ku jostain opiskeluasioista, että ihan normaalielämän asioista. Että jos vaikka jossain yläasteella on ollu joku opettaja, niin ei sen kanssa oo oikeen järkeen tullu juteltua mitään niinku omasta elämästä jotain asioita, tai sen kanssa on vaan puhuttu niinku vaikka biologiasta tai jostain, mitä tehdään.” (Nuori 4.)

Halusimme kuulla nuorilta, mitä parannettavaa tai kehitettävää heidän mielestään ammattistartin toiminnassa on. Neljä nuorta ei osannut sanoa kehitettäviä asioita. Kaksi nuorta sanoi, että heidän mielestään kuria pitäisi lisätä ja sen pitäisi olla toi-

senlaista. Molemmat kyllä myönsivät, että opettajat ovat yrittäneet pitää kuria, mutta se ei ole ollut heidän mielestään riittävää. Toisaalta henkilökunnalla ei välttämättä ole resursseja, koska henkilökuntaa opiskelijoiden määrään suhteutettuna on melko vähän. Ryhmäkoot voisivat olla pienempiä, sillä yhden opettajan on haastavaa hallita suurta ryhmää. Yksi nuori kertoi, ettei ole ollut tyytyväinen työelämän tutustumiskäynteihin.

”No noist tutustumisista, ku sinne on menty, niin me ollaan sillai taval-
laan vähän niinku tiellä periaatteessa siellä, et me ei olla saatu irti niis-
tä kauheesti. Ainaki monista kuullu, ja itte huomannu sen. Ja sitte...
En mä tiiä, siis just kun jos on näin villiä porukkaa kun nytte täällä on,
niin täällä tarttis jonkun sellasen opettajan, joka pystyy pitään ton po-
rukan kurissa.” (Nuori 8.)

Kahden nuoren mielestä ammattistartin oppitunneilla saisi olla enemmän tekemis-
tä ja mielenkiintoisempia aiheita. He eivät kuitenkaan eritelleet, mitä asioita he ha-
luisivat ammattistartissa tehtävän. Eräs nuori halusi myös enemmän mahdolli-
suuksia korottaa numeroita, mikä olisi hänen mielestään hyödyllistä. Ollessamme
ammattistartissa kuitenkin havaitsimme, että nuorilla kyllä on oppitunneilla paljon-
kin erilaista tekemistä, muun muassa matematiikkaa, ruotsia, englantia, äidinkieltä,
kädentaitoja, liikuntaa, opiskelu- ja työelämätaitoja, yrittäjyyttä, valinnaisia opintoja
sekä elämänhallintaan liittyviä kursseja. Osa nuorista ilmeisesti kaipasi kouluun
jollakin tapaa mukavampia aineita, vaikka ammattistartin kurssitarjonta on hyvin
kattava ja monipuolinen. Opiskelu ammattistartissa vaikuttaa olevan mielenkiin-
toista ja helpompaa kuin esimerkiksi toisen asteen koulutuksessa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätöksissä pohdimme tutkimustuloksia teorian valossa. Kuten tutkimustuloksissa, myös tässä osiossa käsittelemme tutkimuksen aiheita teemoittain. Olemme pyrkineet nostamaan keskeisimmät teorit ja tutkimustulokset yhteen ja sisällyttämään ammattistartin jokaiseen teemaan. Lisäksi käsittelemme johtopäätöksissämme syrjäytymistä ja sen ehkäisyä, jotka liittyvät vahvasti sekä koulutukseen että työhön nivelvaiheessa olevien nuorten kohdalla. Ammattistartti on yksi niistä tahoista, jotka tekevät syrjäytymistä ehkäisevää työtä.

Nuorten suhtautuminen koulutukseen. Suomalaisessa yhteiskunnassa koulutuksella on hyvin suuri merkitys. On jopa itsestään selvää, että peruskoulun jälkeen nuoret menevät ammatilliseen koulutukseen tai lukioon. Mikäli nuori jää koulutuksen ulkopuolelle, on vaarana jopa syrjäytyminen. (Kivelä & Ahola 2007, 7.) Tutkimustuloksemme antoivat ymmärtää, että suurin osa nuorista piti koulutuksen merkitystä melko tärkeänä. Vaikka ammattistartin nuoret pitivät koulutusta tärkeänä, he eivät välttämättä osoittaneet sitä koulussa ollessaan. Osa nuorista ei vaikuttanut suhtautuvan kovinkaan vakavasti opiskeluun, sillä he eivät esimerkiksi noudattaneet yleisiä aikatauluja. Nuorille oli annettu lukujärjestykset, mutta kaikki eivät niitä seuranneet. Kaikilla nuorilla ei myöskään ollut mukana omia muistiinpanovälineitä. Näistä asioista teimme johtopäätöksen, että nuoret eivät välttämättä ajattele tulevaisuuttaan kovin pitkälle. He elävät hyvin vahvasti tässä hetkessä ja luottavat siihen, että asiat hoituvat omalla painollaan, kun niiden aika on. Nuorten olisi kuitenkin tärkeä ymmärtää, että merkittäviä valintoja oman elämänsä suhteen on tehtävä jo tässä vaiheessa. Ilman koulutusta on hyvin vaikeaa pärjätä työmarkkinoilla (Kivelä & Ahola 2007, 7).

Nuorille koulutuksen tärkeys vaikutti olevan abstrakti asia, eikä koulutuksen tärkeys näkynyt niinkään heidän suhtautumisessaan tämän hetkisiin opintoihin. Koulu-

tukseen olisi kuitenkin tärkeää panostaa jo tässä vaiheessa, jotta jatko-opintoihin olisi helpompi päästä ja tätä kautta työelämään. Jokaisella nuorella oli kuitenkin oma syynsä olla ammattistartissa ja he ajattelivat sen olevan tärkeä osa heidän koulutuspolkuaan. Suurimmalle osalle nuorista heidän oma tuleva koulutuspolkunsa oli joko hyvin selkeä tai melko selkeä. HavaitSIMME ammattistartissa, että muutamalle nuorelle oma koulutuspolku oli niin selkeä, etteivät he omasta mielestään tarvinneet minkäänlaisia neuvoja. Turhautuminen tunneilla saattoi johtua myös siitä, että he kokivat tuntien sisällön turhaksi, koska he joko tiesivät tarpeeksi tai kokivat, ettei tuntien aiheista ole heille hyötyä.

Nuori miettii peruskoulun jälkeen erilaisia vaihtoehtoja jatko-opintojen suhteen. Tämä saattaa tuottaa vaikeuksia oman paikan löytämisessä, mikäli nuori on epävarma siitä, minne mennä peruskoulun jälkeen. (Peruskoulun jälkeen? 18.11.2008.) Peruskoulun viimeisillä luokilla ja myös peruskoulun jälkeen olisi tärkeä kiinnittää huomiota oppilaiden tukemiseen, jotta he voisivat olla valmiita opiskelemaan saadakseen ammatin, joka heitä kiinnostaa. Lisäksi on tärkeää tukea nivelvaiheessa tapahtuvaa koulutusasteelta toiselle siirtymistä. (Vertanen 2008, 13.)

Nuoret kokivat saaneensa ammattistartista apua omiin koulutussuunnitelmiinsa muun muassa TET-jaksojen ja numeroiden korottamisen kautta. Puolet opiskelijoista myös kertoi, että ammattistartilla on ollut vaikutusta heidän koulutuspaikkansa valintaan. HavaitSIMME ammattistartissa, että vaikka henkilökunnalla oli kiire työasioita hoitaessa, he kuitenkin järjestivät aikaa oppilaiden asioiden hoitamiseen. Nuoret saivat käydä keskustelemassa opinnoista ja muista tärkeistä elämään liittyvistä asioista henkilökunnan kanssa. Oppilaiden oman paikan löytäminen ja hyvinvointi oli henkilökunnalle tärkeää, vaikka se välillä tuntuikin haasteelliselta.

Nuorten suhtautuminen työhön. Työterveyslaitoksen vuonna 2006 toteuttaman Nuoret ja työ -barometrin mukaan suurin osa nuorista pitää työtä melko tai erittäin tärkeänä (Sulander, Viluksela, Elo, Huuskonen & Leino 2007, 99). Puolet ammattistartin nuorista piti työtä melko suuressa arvossa. Nuorten asenteista huomasi,

ettei työ ole tärkein asia heidän tulevaisuudessaan, vaikka he ajattelivat työn olevan merkityksellinen asia esimerkiksi siitä saadun toimeentulon vuoksi. Työstä mainittiin saatavan myös elämäkokemusta, tekemistä ja arvostusta.

Edellä mainitun Nuoret ja työ -barometrin mukaan valtaosa nuorista ajatteli yhteistyötaitojen olevan tärkein taito, kun heiltä kysyttiin työelämässä tarvittavista kyvyistä ja taidoista (Sulander ym. 2007, 93–94). Myös ammattistartin nuoret mainitsivat yhteistyötaidot ja sosiaalisuuden ominaisuuksiksi, joita heidän mielestään hyvällä työntekijällä tulisi olla. He odottivat työelämältä monenlaisia asioita, kuten viihtyvyyttä, mukavaa työyhteisöä sekä mahdollisuutta toteuttaa itseään.

Nuorisotyöttömyys on erilaista kuin aikuisväestön työttömyys, koska nuorilla on enemmän mahdollisuuksia joustaa työmarkkinoilla. Jos nuori jää työttömäksi, hän voi etsiä itselleen korvaavaa toimintaa. (Hämäläinen 1998, 181–186.) Syksyllä 2009 uutisoitiin Lähteenmaan tutkimuksesta, jonka mukaan noin 40 % alle 30-vuotiaista työttömistä nuorista ajatteli, ettei työttömyys ole paha asia, jos toimeentulo on muuten turvattu. Kuitenkin suurin osa nuorista pitää edelleen työttömyyttä häpeällisenä, mutta viime lamaan verrattuna yhä useammat nuoret suhtautuvat myönteisesti työttömyyteen. Lähteenmaan mukaan tämä asennoituminen ilmentää muun muassa sitä, että nuoret ovat tottuneet pätkätöihin. (Vihriälä 1.9.2009.)

Nykyään nuoret eivät välttämättä halua olla yhdessä ja samassa työpaikassa koko työuraa, vaan he haluavat vaihdella työpaikkaa (Koulutuspalvelututkimus [viitattu 30.3.2010], 2). Asia voi olla jopa niin itsestään selvyyys nuorille, etteivät he mainitse sitä erikseen. Tutkimuksessamme kuitenkin yksi nuori mainitsi sen, ettei halua tehdä jatkuvasti samaa työtä. Hänen mielestään työn tekemiselle on olemassa muitakin vaihtoehtoja. Tästä voimme tehdä sellaisen johtopäätöksen, että nykyään nuoret ovat yhä luottavaisempia ulkopuolelta tulevaan turvaan ja toimeentuloon, jota voi saada esimerkiksi perheeltä tai sosiaalihuollolta. Jotkut nuoret eivät välttämättä ota tai osaa ottaa itse kaikkea vastuuta omasta elämästään. Onkin pohtimisen arvoista, onko nuorille annettu tällaiseen toimintamalliin perheen ja yhteiskunnan taholta liikaa mahdollisuuksia.

Ammattistartissa nuoret saavat konkreettisia työelämävalmiuksia esimerkiksi Nuori Yrittäjyys –toiminnan kautta. Lisäksi osa nuorista mainitsi, että jo koulussa harjoitellaan työelämää varten, esimerkiksi tulemalla ajoissa kouluun ja käyttäytymällä kunnolla, mikä ei kuitenkaan aina käytännössä toteutunut heidän omassa toiminnassaan.

Nuorten ajatuksia tulevaisuudesta. Peruskoulun päättyessä nuorten on mietittävä ja suunniteltava tulevaisuuttaan. Nuorella on paremmat mahdollisuudet löytää elämälleen tarkoitus, mikäli hän uskoo itseensä ja siihen, että pystyy selviytymään. (Aaltonen ym. 2003, 177.) Nuoruuteen liittyy myös henkistä kasvua, jolloin nuori oppii ottamaan vastuuta itsestään ja hoitamaan omia velvoitteitaan. Nuori oppii ymmärtämään, että esimerkiksi opiskelun tai työn eteen on ponnisteltava. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2005, 100–101.)

Puolet ammattistartin nuorista näki oman tulevaisuutensa valoisana. Yllättävää on, että puolet nuorista ei joko osannut sanoa tulevaisuudestaan tai edes halunnut ajatella sitä. Huomasimme, etteivät nuoret ajattele tulevaisuuttaan kovin pitkälle puhumattakaan sen suunnittelusta. Suurin osa heistä odotti tulevaisuudeltaan ammatin saamista, mutta vain harva kertoi esimerkiksi perustavansa perheen. Toisaalta tehtävässä, jonka teetimme eräällä oppitunnilla nuorille, puolet heistä mainitsi oman kodin osana omaa tulevaisuuttaan. Nuoret saattoivat olettaa meidän odottavan tietynlaisia vastauksia, koska tutkimuksemme eräinä teemoina ovat koulutus ja työ. Toisaalta koulutukseen ja työhön liittyvät asiat olivat päällimmäisenä nuorten mielessä, koska niistä oli keskusteltu ennen tätä teemaa.

Pääsääntöisesti nuoret kokivat, että voivat itse vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa ja valintoihinsa. Nuoret vaikuttivat haastattelutilanteessa olevan hyvin varmoja ja tietoisia siitä, että heillä on valinnanvapaus ja oikeus päättää omista asioistaan. Lähes kaikki nuoret kertoivat saavansa ammattistartista tukea ja neuvoja tarvittaessa. Myös perheeltä ja kavereilta kerrottiin saavan tukea. Nuoret ajattelivat ammattistartista saadun tuen liittyvän muun muassa tiedonsaantiin ja hakutapoihin, kun taas perheeltä ja kavereilta koettiin saavan enemmänkin keskustelua ja kan-

nustusta. Toisaalta myös ammattistartissa oli mahdollisuus keskustella muun muassa opiskeluasioista.

Ammattistartti ehkäisemässä syrjäytymistä. Nuori tarvitsee erilaisia sosiaalisia sidoksia, jotka auttavat hänen sitoutumistaan yhteiskuntaan. Tällaisia sosiaalisia sidoksia ovat muun muassa työ, koulutus, perhe ja ystävät. Näistä sidoksista ulkopuolelle jääminen saattaa aiheuttaa vakavan syrjäytymisriskin. (Aaltonen 2003, 361–362.) Kaikki nuoret eivät toki ole vaarassa syrjäytyä, vaikka he eivät menisikään heti opiskelemaan, sillä he voivat mennä esimerkiksi työharjoitteluun. Mikäli syrjäytyminen kuitenkin tulee nuoren kohdalle, se on prosessi, joka etenee vaihe vaiheelta ja pahimmassa tapauksessa voi muodostaa noidankehän. (Hämäläinen-Luukkainen 2004, 7, Kivelän & Aholan 2007, 17 mukaan.) Ammattistartti tekee syrjäytymistä ehkäisevää työtä takaamalla kaikille sinne hakeville opiskelupaikan ammattistartissa, etteivät nuoret jää ilman opiskelupaikkaa. Työ, mitä ammattistartissa tehdään, edistää myös nuorten pääsemistä toisen asteen koulutukseen ja antaa nuorille opiskelunvalmiuksia.

Jo peruskoulussa tulisi kiinnittää huomiota varhaiseen puuttumiseen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tätä työtä tehdään muun muassa ammatillisten opintojen keskeyttämisten ehkäisemiseksi. (Lehtonen & Lehtonen 2008, 54.) Mikäli nuoret saavat jo peruskoulun viimeisillä luokilla hyvää opinto-ohjausta jatko-opinnoista, he valitsevat todennäköisemmin sellaisen alan yhteishaussa, joka heitä oikeasti kiinnostaa eivätkä myöhemmin keskeytä opintojaan. Toisaalta nuoria ei saisi liikaa painostaa valitsemaan tiettyjä suosituimpia ammattialoja, vaan nuorille pitäisi antaa enemmän mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja valita sellaisten alojen joukosta, jotka heitä oikeasti kiinnostavat.

Työmme nimi ”Kyllä se sieltä tulee” on erään nuoren lausuma, mutta kuvastaa hyvin muidenkin ammattistartin nuorten suhtautumista sekä koulutukseen, työhön että tulevaisuuteen. Lauseesta huokuu optimistisuus, mutta myös tietynlainen huolettomuus ja tässä hetkessä eläminen. Tämä huoleton elämänasenne toisaalta kuuluu kyseiseen elämänvaiheeseen ja uskomme siihen, että suurin osa ammattistartin nuorista löytää oman paikkansa.

9 POHDINTA

Huomasimme tutkimusprosessimme aikana, että myös nuoret tulisi nähdä kokonaisvaltaisina yksilöinä. Peruskoulussa oppilaita arvioidaan herkästi koulumenestyksen perusteella eikä katsota pintaa syvemmälle ja tutkita, mistä nuorten ongelmat, esimerkiksi häiriökäyttäytyminen tai kouluallergia, johtuvat. Nuoruus on hyvin herkkä elämänvaihe, jossa olisi tärkeää osoittaa tukea ja ymmärrystä nuorelle sen sijaan, että syyllistäisi nuorta. Syyllistäminen voi vain pahentaa nuoren tilannetta. Nuorten tilannetta voisi auttaa myös se, että yhteistyö peruskoulun, toisen asteen ja myös ammattistartin välillä olisi joustavampaa, tiiviimpää ja oppilaat kokonaisvaltaisesti huomioon ottavaa. Mielestämme olisi myös tärkeää madaltaa kynnystä nivelvaiheessa olevien nuorten palveluihin, jotta nuoret osaisivat itsekin hakeutua näiden palvelujen piiriin.

Opinnäytetyöprosessimme eteni tasaisesti syksystä 2009 tähän kevääseen saakka. Kiinnostuksemme aiheeseen kasvoi koko ajan, mitä pidemmälle prosessi eteni. Varsinkin mennessämme ammattistarttiin alkuvuodesta 2010 työmme alkoi edetä vauhdikkaammin ja saimme konkreettista kokemusta ja näkemystä siitä, mitä olimme tutkimassa. Myöhemmin keväällä vietimme hyvin tiiviisti aikaa opinnäytetyön parissa ja hiljalleen se muovautui lopulliseen muotoonsa. Yllättävää oli se, että opinnäytetyö eteni omalla painollaan eikä siitä syntynyt suurempaa huolta tai stressiä. Mielestämme opinnäytetyön tekeminen pareittain helpottaa koko tutkimusprosessia. Parilta voi saada tukea ja yhdessä voidaan jakaa asioita saaden uusia näkökulmia. Sosiaalialalla työskennellään usein yhdessä toisten ammattilaisten kanssa, joten tässä vaiheessa onkin jo hyvä opetella työskentelemään toisen ihmisen kanssa ja ottamaan toisen näkökulmat huomioon.

Sosionomit (AMK) ovat keskeisessä roolissa myös nivelvaiheessa olevien nuorten parissa. Sosionomilla (AMK) on valmiudet tukea ja ohjata nuoria tavoitteellisesti

heidän eri elämäntilanteissaan ja kehityksen eri vaiheissa. Lisäksi eräs sosionomin (AMK) työn merkittävä tavoite on pyrkiä ehkäisemään syrjäytymistä sekä yksilön, yhteisön että yhteiskunnan kannalta. Sosionomilla (AMK) tulisi olla myös kyky tunnistaa epätasa-arvoa synnyttäviä rakenteita ja yrittää toimia niiden vähentämiseksi. (Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit 2006, 1-2.) Sosionomeilla (AMK) on monia mahdollisuuksia tehdä nivelvaihtotyötä ja ohjata nuoria heidän tarvitsemiinsa palveluihin. Näitä paikkoja ovat muun muassa työ- ja elinkeinotoimisto, etsivä työ, työpajat, Kela, nuorisotalot, lastensuojelulaitokset sekä oppilaitokset, jossa sosionomi (AMK) voi toimia koulukuraattorina. Lisäksi ammattistartti on paikka, jossa sosionomi (AMK) voi työskennellä nuorten kanssa ohjaajan roolissa. Sosiaalialan ammattilaisena sosionomilla (AMK) on siis haastava ja monipuolinen työkenttä.

Jälkeenpäin ajateltuna olisimme voineet tutkia nuorten suhtautumista myös syrjäytymiseen ja esimerkiksi työttömyyteen. Olisi ollut mielenkiintoista tietää, miten he ymmärtävät syrjäytymisen ja mitä asioita siihen heidän mielestään liittyy. Toisaalta olisimme voineet haastatella myös ammattistartin työntekijöitä ja kuulla heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään. Näin olisimme saaneet heidän näkökulmansa oppilaiden kertomien ajatusten rinnalle. Mielestämme olisi mielenkiintoista tutkia muutaman vuoden kuluttua, ovatko haastattelemamme nuoret löytäneet oman paikkansa ja millainen vaikutus ammattistartilla on ollut heidän koulutus- ja työsuunnitelmiinsa. Toinen tutkimuksen aihe voisi olla ammattistartin toiminnan arviointi ja kehittäminen.

Olemme kaiken kaikkiaan tyytyväisiä tähän lopputulokseen. Opinnäytetyö on ollut prosessina hyvin merkittävä osa ammatillista kasvuamme ja kehitystä. Olemme oppineet paljon uutta ja saaneet uusia kokemuksia ja näkökulmia nuorten kanssa toimimiseen. Haluamme kiittää Seinäjoen koulutuskeskus Sedun ammattistartin oppilaita ja henkilökuntaa siitä, että saimme mahdollisuuden toteuttaa tutkimuksemme heidän työympäristössään. Toivomme, että tulevaisuudessa kiinnitettäisiin enemmän huomiota lasten ja nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, sillä kuten sanotaan – nuorissa on tulevaisuus.

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 1999. Nuoren aika. Helsinki: WSOY.
- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. Helsinki: WSOY.
- Alle 25 –vuotiaat ja työmarkkinatuki. 2.2.2009. [verkkosivu]. Työ- ja elinkeinotoimisto. [Viitattu 12.1.2010]. Saatavana: http://www.mol.fi/mol/fi/00_työnhakijat/07_tyottomuus/01_tyottomuussturva/01_edellytykset/03_tmtuki_alle_25-v/index.jsp
- Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus 2010. 17.2.2010. Opetushallitus.
- Ammattistartti Sedussa. Ei julkaisuaikaa. Esite.
- Chisholm, L. 2002. Youth and education: United Nations' Expert group meeting on global priorities for youth. Helsinki. Kongressiesitelmä.
- Etsivän työn hanke: mitä? kenelle? missä?. Ei julkaisuaikaa. Esite.
- Haku pajalle. 30.5.2008. [Verkkosivu]. Kaks' kättä Työpaja oy. [Viitattu 27.1.2010]. Saatavana: <http://koulu.seinajoki.fi/paja/>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hämäläinen, U. 1998. Nuorisotyöttömyys. Teoksessa: Pohjola, M. (toim.) Suomalainen työttömyys. Helsinki: Taloustieto Oy, 181-218.
- Hämäläinen-Luukkainen, J. 2004. Nivelvaiheen nuoret ja yhteistyö. Opinto-ohjaajien ja laaja-alaisten erityisopettajien näkemyksiä peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa. Jyväskylän kaupungin opetusviraston julkaisusarja A 11:2004.
- Järvinen, T. & Vanttaja, M. 2005. Nuoret koulutus- ja työmarkkinoilla. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Opetusministeriö. Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiat>

n_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Nuoret_koulutus_ja_tyomarkkinoilla.pdf

Kataja, J. 2009. Jo 45 järviseutulaisnuorta saatu hyvään haaviin. Ilkka 24.11.2009, 2.

Kivelä, S. & Ahola, S. 2007. Elämää nivelvaiheessa: nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. [Verkkajulkaisu]. Turku: Turun yliopisto. [Viitattu 10.3.2010] Saatavana: http://www.vaskooli.fi/elamaa_nivelvaiheissa.pdf

Koulutuksen nivelvaihe: tukea tulevaisuuden suunnitteluun. 6.11.2009. [Verkkosivu]. Opintoluotsi. [Viitattu 6.11.2009]. Saatavana: http://opintoluotsi.fi/fi-FI/opiskelu/erityista_tukea_tarvitseville/koulutuksen_nivelvaihe/

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit. 2006. [Verkkajulkaisu]. Satakunnan ammattikorkeakoulu. [Viitattu 7.4.2010]. Saatavana: <http://intra.epedu.fi/loader.aspx?id=a938e780-8e09-4547-9b17-b03a08cad9b4>

Koulutuspalvelututkimus. Ei päiväystä. [verkkajulkaisu]. 15/30 Research. [Viitattu 30.3.2010]. Saatavana: http://www.flower.fi/tiedostot/Koulutuspalvelututkimus_pakattu.pdf

Koulutus Suomessa: yhä enemmän ja yhä useammalle. 12.11.2007. [Verkkosivu]. Tilastokeskus. [Viitattu 25.3.2010]. Saatavana: <http://www.stat.fi/tup/suomi90/marraskuu.html>

Kvale, S. 1996. InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing. London: Sage.

L 21.8.1998/630. Laki ammatillisesta koulutuksesta.

L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

L 27.1.2006/72. Nuorisolaki.

L 19.11.1993/998. Laki nuorista työntekijöistä.

L 30.12.2002/1290. Työttömyysturvalaki.

Lammasaari, V. xxx.xxx@xxx.fi. 23.3.2010. Muutama kysymys oppariin liittyen. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Ammattistartin vastuuopettaja. Seinäjoen koulutuskeskus Sedu. Vastaanottaja: Laura Lehtoranta. [Viitattu 29.3.2010].

Lappalainen, K. 1999. Yläasteelta eteenpäin: oppilaiden erityisen tuen tarve siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen koulutuk-

seen. Teoksessa: Kuorelahti, M. & Viitanen, R. (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun: nuorten syrjäytymisriskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta, 99-107.

Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulutuksen alalla. 2003. [Verkkajulkaisu]. Opetusministeriö. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:4. [Viitattu 29.3.2010]. Saatavana:
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2003/liitteen/opm_149_tr04.pdf?lang=fi

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma. 2007. [Verkkajulkaisu]. Hallitus. [Viitattu 8.3.2010]. Saatavana:
http://valtioneuvosto.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/lapset/ohjelman-sisaeltoe/HPO_Lapset_HSA2007.pdf

Lehtonen, H. & Lehtonen, H. 2008. Avauksia perusopetuksen yrittäjyyskasvatukseen. Teoksessa: Lehtonen, H. (toim.) Sytykkeitä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto, 48-67.

Lehtonen, H. & Vertanen, I. 2006. Sytyke ehkäisemään koulutuksellista syrjäytymistä. Teoksessa: Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto, 172-181.

Liiten, M. 24.3.2010. Tuhansien hakijalisäys lukioon ja ammattikouluun. [Verkkosivu]. Helsingin Sanomat. [Viitattu 25.3.2010]. Saatavana:
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Tuhansien+hakijalis%C3%A4ys+lukioon+ja+ammattikouluun/1135254914191>

Linnakangas, R. & Suikkanen, A. 2004. Varhainen puuttuminen: mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 7.

Mikä minusta tulee isona? 2.2.2009. [Verkkosivu]. Työ- ja elinkeinotoimisto. [Viitattu 26.1.2010]. Saatavana:
http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/03_nuoret/mika_isona/index.jsp

Mikä on työvoiman palvelukeskus? Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Seinäjoen työvoiman palvelukeskus. [Viitattu 6.4.2010]. Saatavana:
<http://www.mol.fi/toimistot/seinajoenseutu/TYPPI/typ.html>

Myllyniemi, S. 2008a. Mitä kuuluu?: nuorisobarometri 2008. Helsinki: Opetusministeriö. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisosiain neuvottelukunta.

- Myllyniemi, S. 2008b. Tilasto-osio. Teoksessa: Autio, M., Eräranta, K. & Myllyniemi, S. (toim.) Polarisoituva nuoruus? Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 30-35.
- NITOJA – nivelvaihe, toiminta ja jatko työelämään. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia. [Viitattu 6.11.2009]. Saatavana: <http://www.omnia.fi/dman/Document.phx?documentId=of28708121131730>
- Noppiari, E. & Peltonen, L. 2005. Pajan paras terkka: nuoret kohti tasapainoista elämää työpajatoiminnalla. Teoksessa: Helminen, J. (toim.) Kiintopisteitä nuoruusaikaan: psykososiaalinen tuki ja työ nuorten kanssa toimittaessa. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. B raportteja 26.
- Nuorten palvelut. 2.2.2009. [Verkkosivu]. Työ- ja elinkeinotoimisto. [Viitattu 26.1.2010] Saatavana: http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/03_nuoret/mika_isona/index.jsp
- Ohjaava ja valmistava koulutus, ammattistartti. 15.8.2008. [Verkkosivu]. Opetushallitus. [Viitattu 25.3.2010]. Saatavana: <http://www.edu.fi/SubPage.asp?path=498,529,24588,65085>
- Peruskoulun jälkeen? 18.11.2008. [Verkkosivu]. Opetushallitus: Koulutusnetti. [Viitattu 25.3.2010]. Saatavana: http://www.koulutusnetti.fi/?path=peruskoulun_jlkeen
- Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämissyöryhmän muistio. 2005. [Verkkojulkaisu]. Opetusministeriö. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33. [Viitattu 7.11.2009]. Saatavana: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteen/opm_270_tr33.pdf?lang=fi
- Pohjola, A. 2001. Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa: Suutari, M. (toim.) Vallattomat marginaalit: yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 187-204.
- Salasuo, M. 2006. Atomisoitunut sukupolvi: pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 6.
- Sedu kouluttaa ammattiin. 29.9.2009. [Verkkosivu]. Koulutuskeskus Sedu. [Viitattu 7.11.2009]. Saatavana: http://www.sedu.fi/Koulutuskeskus_Sedu/Esittely.iw3

- Somppi, V. 2010. Hallitus lupaa työtä 15 000 nuorelle. Iikka 24.3.2010, 16.
- Spåre, P. 2003. Työpajalta pitoa elämänpolulle. Kelan sanomat 4/2003, 14.
- Sulander, J., Viluksela, M., Elo A.-R., Huuskonen, M. S., & Leino, T. 2007. Nuoret ja työ 2006 –barometri: Taulukkoraportti. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Suurpää, L. (toim.) Ei päiväystä. Nuoria koskeva syrjäytymistieto: Avauksia tietämisen politiikkaan. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. [Viitattu 29.10.2009] Saatavana: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>
- Takala, M. 1992. "Kouluallergia": yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Teema 1: Nivelvaihe. 21.11.2007. [Verkkosivusto]. Opetushallitus. [Viitattu 6.11.2009]. Saatavana: <http://www.edu.fi/page.asp?path=498,24009,24538,24539,70680,71297,71298>
- Tervetuloa Koulutuskeskus Seduun! 21.10.2009. [Verkkosivu]. Koulutuskeskus Sedu. [Viitattu 7.11.2009]. Saatavana: http://www.sedu.fi/Koulutuskeskus_Sedu/Tervetuloa_Koulutuskeskus_Seduun!.iw3
- Tuppurainen, S. 2009. Muistio nuorten työelämäasenteista ja –arvoista sekä toimenpiteistä nuorten työllisyyden edistämiseksi. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Nuorisotutkimuverkosto. [Viitattu 10.3.2010]. Saatavana: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/tyoelamaasenteet.pdf>
- Vanttaja, M. & Järvinen, T. 2004. Koulutuksesta ja työstä karsiutuneet: vailla ammattitutkintoa ja työpaikkaa vuonna 1985 olleiden nuorten myöhemmät elinvaiheet. Yhteiskuntapolitiikka 69.
- Vertanen, I. 2008. Yrittäjäyyskasvatus syrjäytymisen ehkäisemisessä. Teoksessa: Lehtonen, H. (toim.) Sytykkeitä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto, 10 – 47.
- Vihriälä, L. 1.9.2009. Työttömyys hävettää entistä harvempia nuoria. [Verkkosivu]. YLE. [Viitattu 30.3.2010]. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/08/tyottomuus_havettaa_entista_harvempia_nuoria_961244.html
- Vilkko-Riihelä, A. & Laine, V. 2005. Mielen maailma 2: kehityspsykologia. Helsinki: WSOY.

Virkkunen, H. 2.11.2009. Jatkokoulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret. [Verkkosivu]. Eduskunta. [Viitattu 25.3.2010]. Saatavana:
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_807_2009_p.shtml

LIITTEET

Liite 1. Kirje vanhemmille (lokakuu 2009)

TERVEHDYS!

19.10.2009

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomi-opiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Opintomme ovat loppusuoralla ja vuorossa on nyt opinnäytetyön teko. Teemme opinnäytetyömme Sedun ammattistarttiin ja sen aiheena on nuorten suhtautuminen koulutukseen, työhön ja tulevaisuudennäkymiin. Olemme hyvin kiinnostuneita kuulemaan nuorilta itseltään näitä ajatuksia.

Tarkoituksenamme on haastatella ammattistartin nuoria kyseisistä aiheista. Haastattelut tehdään alkuvuodesta 2010 ja ne nauhoitetaan. Haastattelu kestää noin tunnin verran ja haastattelemme yhtä nuorta kerrallaan. Pyrimme tekemään haastattelutilanteesta mahdollisimman rennon jutustelutuokion.

Koska osa nuorista on alaikäisiä, on meidän kysyttävä Teiltä vanhemmilta lupa tällaiseen haastatteluun. Haastattelut ovat iso ja tärkeä osa työtämme, joten olisimme erittäin kiitollisia haastatteluluvasta! Meitä sitoo vaitiolovelvollisuus, joten lastenne henkilöllisyys pysyy salassa. Mikäli annatte luvan siihen, että voimme haastatella lastanne, pyydämme Teitä allekirjoittamaan alla olevan lupa-anomuksen ja palauttamaan sen kouluun Elinalle tai Virpille. Suurkiitokset!

Iloisin syysterveisin

Mari Kurki & Laura Lehtoranta

Yhteydenotot: mari.kurki@seamk.fi, laura.lehtoranta@seamk.fi

✂ _____

Suostun siihen, että lapseni _____ voi osallistua sosionomiopiskelijoiden tekemään haastatteluun.

____ / ____ / 2009 _____

Huoltajan allekirjoitus

Liite 2. Tutkimuslupa-anomus

Mari Kurki, xxx-xxxxxxx, mari.kurki@seamk.fi ANOMUS
Laura Lehtoranta, xxx-xxxxxxx, laura.lehtoranta@seamk.fi 19.1.2010

Koulutuskeskus Sedu
Johtaja Reija Lepola
Törnäväntie 26
60200 Seinäjoki

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Olemme kaksi toukokuussa 2010 valmistuvaa sosionomi(AMK)- opiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Aiomme tehdä opinnäytetyön Sedun ammattistarttiin. Tarkoituksenamme on tutkia nivelvaiheessa olevien nuorten suhtautumista koulutukseen, työhön ja tulevaisuuteen. Aihe kiinnostaa meitä ajankohtaisuutensa vuoksi. Lisäksi meitä kiinnostaa tutustua nykynuorten maailmaan ja siihen, mikä heille on tärkeää.

Aluksi tarkoituksenamme on olla ammattistartin tunneilla, jolloin voimme auttaa ja samalla tutustua nuoriin. Aiomme kerätä tutkimusaineistomme haastattelemalla noin kymmentä nuorta alkukevään 2010 aikana. Haastattelut nauhoitetaan. Pyrimme valitsemaan haastateltavia monipuolisesti - kuitenkin niitä, joilla on lupa huoltajalta.

Lähetimme aiemmin syksyllä alaikäisten nuorten huoltajille kotiin kirjeen, jossa kerroimme tutkimuksestamme ja kysyimme lupaa nuoren osallistumisesta haastatteluun. Tutkimuksemme aikana sekä haastatteluissa että opinnäytetyössä, ja myös tutkimusprosessin jälkeen nuorten henkilöllisyys pysyy salassa. Korostamme luottamuksellisuutta ja jokaisen nuoren anonyymiyttä. Meitä sitoo vaitiolovelvollisuus.

Opinnäytetyömme ohjaava opettajamme on Päivi Rinne, puh. xxx-xxxxxxx ja sähköposti paivi.rinne@seamk.fi.

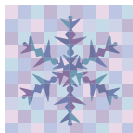
Keväisin yhteistyöterveisin Mari Kurki & Laura Lehtoranta

Liite 3. Tutkimuslupapäätös

ASIA	Viranhaltijapäätös / Tutkimuslupa Mari Kurki ja Laura Lehtoranta ovat hakeneet tutkimuslupaa Ammattistartti - nivelvaiheopiskelijoiden suhtautuminen koulutukseen, työhön ja tulevaisuuteen	
PÄÄTÖS/ ALLEKIRJOITUS	Mari Kurki ja Laura Lehtoranta, tutkimuslupapyyntö hyväksytään Reija Lepola Koulutuskeskuksen johtaja	
OIKAISU- VAATIMUSOHJE	Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen Seinäjoen koulutuskuntayhtymän yhtymähallitukselle, osoite Keskuskatu 34 60100 SEINÄJOKI, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on oikaisuvaatimuksen tekijän allekirjoitettava. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, ellei muuta näytetä, seitsemän (7) päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.	
JULKISESTI NÄHTÄVÄNÄ	Koulutuskeskus Sedun toimisto	Päivämäärä
TIEDOKSIANTO	Kenelle Mari Kurki, Laura Lehtoranta, Ammattistarttihenkilöstö	Päivämäärä 16.3.2010
	☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan ☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä ☐ Lähetetty sisäisessä postissa ☐ Luovutettu asianosaiselle ☒ Lähetetty sähköpostitse Sari Katajamäki, talous- ja hallintosihteeri Tiedoksiantajan allekirjoitus ja virka-asema Vastaanottajan allekirjoitus	

Liite 4. Kirje vanhemmille (tammikuu 2010)

TERVEHDYS!

19.1.2010

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomi-opiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Opintomme ovat loppusuoralla ja vuorossa on nyt opinnäytetyön teko. Teemme opinnäytetyömme Sedun ammattistarttiin ja sen aiheena on nuorten suhtautuminen koulutukseen, työhön ja tulevaisuudennäkymiin. Olemme hyvin kiinnostuneita kuulemaan nuorilta itseltään näitä ajatuksia.

Tarkoituksenamme on haastatella ammattistartin nuoria kyseisistä aiheista. Haastattelut tehdään alkuvuodesta 2010 ja ne nauhoitetaan. Haastattelu kestää puolesta tunnista tuntiin ja haastattelemme yhtä nuorta kerrallaan. Pyrimme tekemään haastattelutilanteesta mahdollisimman rennon jutustelutuokion.

Koska osa nuorista on alaikäisiä, on meidän kysyttävä Teiltä vanhemmilta lupa tällaiseen haastatteluun. Haastattelut ovat iso ja tärkeä osa työtämme, joten olisimme erittäin kiitollisia haastatteluluvasta! Meitä sitoo vaitiolovelvollisuus, joten lastenne henkilöllisyys pysyy salassa eivätkä opiskelijoiden nimet tule esille tutkimuksen missään vaiheessa. Mikäli annatte luvan siihen, että voimme haastatella lastanne, pyydämme Teitä allekirjoittamaan alla olevan lupa-anomuksen ja palauttamaan sen kouluun Virpille. Suurkiitokset!

Yhteistyöterveisin

Mari Kurki & Laura Lehtoranta

Yhteydenotot: mari.kurki@seamk.fi, laura.lehtoranta@seamk.fi

✂

Suostun siihen, että lapseni _____ voi osallistua sosionomiopiskelijoiden tekemään haastatteluun.

____ / ____ / 2010 _____

Huoltajan allekirjoitus

Liite 5. Haastattelukysymykset

HAASTATTELUKYSYMYKSIÄ

Koulutus

1. Millaista peruskoulussa oli? Miltä opiskelu tuntui?
2. Kuinka tärkeänä sinä koet koulutuksen? Miksi?
  - a. Millä lailla koulutus vaikuttaa ihmisen elämään?
3. Mihin koulutukseen tähtäät? Miksi?
  - a. Onko se ollut selvää jo pidempään?
  - b. Onko ammattistartilla ollut vaikutusta koulutuspaikan valintaan?
  - c. Kuinka tärkeää sinulle on päästä ensi syksynä kouluun? Mitä aiot tehdä sen eteen, että pääsisit kouluun?
4. Kuinka selkeänä oma tuleva ”koulutuspolkusi” on itsellesi?
  - a. Millainen se on?
  - b. Miksi juuri siihen koulutukseen?
  - c. Millaista apua olet saanut ammattistartista omiin koulutussuunnitelmiisi?
5. Millainen opiskelija sinä olet omasta mielestäsi? Kerro, miten opiskelet.
  - a. Onko sinulla jotain tiettyjä opiskelutapoja?
  - b. Onko sinulla tapana tehdä tehtävät ajoissa vai jätätkö ne viime tippaan?

Työ

1. Millainen työhistoria sinulla on?
  - a. Oletko ollut kesätöissä? Millaisissa paikoissa?
  - b. Millaista kokemusta sinulla on työnteosta?
2. Millaista työtä perheessäsi on tehty/tehdään?
  - a. Millaisen kuvan olet saanut työnteosta perheesi kautta?
  - b. Millaisessa arvossa perheessäsi pidetään työtä?

3. Mikä on sinun mielestäsi työn merkitys ihmiselle?
  - a. Kuinka suuressa arvossa pidät työtä? Miksi?
4. Millaisia ominaisuuksia sinun mielestäsi hyvällä työntekijällä on?
  - a. Mitä sinun mielestäsi täytyy tehdä sen eteen, jotta ihmisestä tulisi "ihannetyöntekijä"?
  - b. Miten ammattistartti voi mielestäsi antaa näitä hyvän työntekijän valmiuksia?
5. Millainen on ihannetyöpaikkasi?
  - a. Työyhteisö, työajat, työympäristö, työtehtävät?
  - b. Miten suhtaudut, jos työpaikka ei olekaan niin miellyttävä?

Tulevaisuus

1. Miltä tämän hetkinen elämäntilanteesi omasta mielestäsi näyttää?
2. Miltä tällä hetkellä tulevaisuutesi näyttää sinun mielestäsi?
3. Mitä odotat ja toivot omalta tulevaisuudeltasi?
  - a. Mitä unelmia sinulla on?
4. Missä näet itsesi viiden vuoden kuluttua? Miksi?
5. Koetko, että voit itse vaikuttaa omiin valintoihisi ja tulevaisuuteesi? Miten?
  - a. Saatko ammattistartista tukea ja neuvoja? Millaista?
  - b. Saatko perheeltä ja kavereilta tukea ja neuvoja? Millaista?
6. Mitä asioita pidät tärkeänä elämässäsi? Laita asiat tärkeysjärjestykseen ja perustele.

Ammattistartti

1. Miten olet päätenyt ammattistarttiin?
2. Mitä odotuksia sinulla oli ammattistartista?
3. Millä asenteella tulit ammattistarttiin?
4. Mikä on ollut parasta/ ikävintä?
5. Mitä parannettavaa/ kehitettävää ammattistartin toiminnassa sinun mielestäsi on?